Ἀριθ. **697** — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΔ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΖ'. | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι.- Γραφεῖον Διευθ. Ὁδ. Παρθεναγωγείου 14. | 7 Μαΐου 1889.

ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΟΣ ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

ΚΡΙΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΑΝΟΔΙΚΩΝ

ἀναγνωσθεῖσα τῇ δεκάτῃ ἕκτῃ Ἀπριλίου ἐν τῷ Ζαππείῳ Ὀλυμπιακῷ μεγάρῳ ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ Ν. Γ. Πολίτου.

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον).

1. Η ΦΩΝΗ ΕΝΟΣ ΝΕΚΡΟΥ Ἡ συλλογὴ αὕτη περιέχει στίχους τινὰς καλοὺς καὶ τινας ἐπιτυχεῖς ἰδέας, ἃς καταπνίγει ἡ κακὴ γειτονία πολυπληθῶν ἀτέχνων στίχων καὶ ἰδεῶν ἀκατανοήτων, ὡς ἀκατανόητος εἶναι καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιγραφὴ τῆς συλλογῆς, ἐκτὸς ἂν αὕτη δηλοῖ ὅτι τὰ ποιήματα ἐγράφησαν ὑπὸ θανόντος ποιητοῦ· διὰ τοὺς ὀλίγους δ' ἐπιτυχεῖς στίχους ἐτάξαμεν τὴν συλλογὴν ταύτην ἐν τῇ κατηγορίᾳ τῶν δοκίμων, ἐν ᾧ ἡ προσήκουσα θέσις αὐτῆς ἦν ἴσως ἐν τοῖς ἀποβλήτοις. Ὅμως ἡ δυσαρμοστία καὶ ἡ μεγάλη δυσαναλογία τῶν κακῶν πρὸς τὰ καλὰ γεννῶσι τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἐνδεχόμενον ταῦτα νὰ προέρχωνται ἐξ ἀπομιμήσεων· τὴν δ' ὑπόνοιαν ταύτην ἐνισχύει ἡ παρατηρηθεῖσα ὁμοιότης τοῦ ποιήματος *Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς Ε. Α. Μ.* τοῦ ἀρχομένου διὰ τοῦ στίχου:

Ὦ! ἂν κοιμᾶσαι ξύπνησαι,

καὶ τοῦ ᾄσματος Ah! se tu dormi svegliati τοῦ μελοδράματος Giulietta e Romeo· καὶ τὸ ἐν τῷ ποιήματι *Δεήσει μητρὸς* ἐπιτύμβιον·

Σὰ τὰ δροσερὰ καὶ εὔοσμα ἄνθη τοῦ παραδείσου
Ἐκεῖ νὰ πάγῃ, κόρη μου, ἡ ἄκακος ψυχή σου·

ὅπερ εἶναι παράφρασις περιττολόγος τοῦ ἀρχαίου «Ἐν μύροις, ὦ τέκνον, σὴ ψυχή.»

2. ΕΚΛΟΓΗ. Συλλογὴ περιέχουσα ἑπτὰ ποιήματα, ἐν οἷς ὑπερπλεονάζουσιν οἱ κοινοὶ τόποι καὶ αἱ πεπατημέναι ἰδέαι. Τὸ κάλλιστον τῶν ποιημάτων τούτων εἶναι ὁ *Ἥλιος*, ὡς μὲν ὁ ποιήσας γράφει δημώδης παράδοσις, μᾶλλον δὲ μετασκευὴ ἄτεχνος παραμυθίου, καθ' ἣν ἡ μήτηρ τοῦ Ἡλίου τιμωρεῖ σκληρῶς κόρην, τῆς ὁποίας ἡ μήτηρ ἐκαυχήθη ὅτι νικᾷ εἰς τὰ κάλλη τὸν Ἥλιον. Τῶν δὲ μετὰ τοῦτο δύο ᾠδῶν εἰς τὴν ΚΕ' Μαρτίου καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, τὴν πεζολογίαν καθιστᾷ κατάφωρον ἡ ἀπομίμησις τῶν μέτρων καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ὕμνου εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Σολωμοῦ.

Φθάνεις, φθάνεις σὲ ξανοίγω
'ς τὸ σκοτάδι τῆς σκλαβιᾶς,
καὶ προβαίνεις λίγο λίγο,
κόρη τῆς ἐλευθεριᾶς.

Ἡ κόρη τῆς ἐλευθεριᾶς αὕτη, ἡ ἀντικαταστήσασα τὴν ἐν τῷ ὕμνῳ τοῦ Σολωμοῦ Ἐλευθερίαν, εἶναι πιθανῶς ἡ ΚΕ' Μαρτίου, διότι *'ς τό να ἕνα χέρι σταυρό, κρίνο, κρατεῖ 's τἄλλο κοφτερό*, (ὑποθέτομεν σπαθί). Καθόλου δὲ ἡ μὲν στιχουργία πάντων τῶν ποιημάτων εἶναι βεβιασμένη, ἡ δὲ γλῶσσα ἄκομψος καὶ ἀνώμαλος καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία πενιχροτάτη.

3. ΦΥΛΛΑ ΕΙΣ ΑΝΕΜΟΣΤΡΟΒΙΛΟΝ, ἤτοι ποικίλα λυρικὰ ποιήματα, ὧν δύο εἰς δακτυλικοὺς ἑξαμέτρους. Καὶ ταῦτα σπανίως αἴρονται ὑπεράνω τοῦ μετρίου· ἄλλως δ' αὐτὸς ὁ ποιητὴς κατεδίκασεν ἑαυτόν, συμβουλεύων νὰ φράττωμεν τὰ ὦτα, ὅπως μὴ ἀκούωμεν ποιητάς, οὓς δὲν ἐνέπνευσε μέγας ἔρως· διότι μόνον ὁπόταν πληροῖ τοιοῦτος ἔρως τὴν ζωὴν

βαθὺν τὸν τρυγητὸν καὶ ἄφθονον τὸ θέρος
λαμπρῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος ὁ Παναθενὴς δωρεῖ.

Δυστυχῶς τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του δὲν εἶναι ἐρωτικά, καὶ σεβόμενοι τὴν γνώμην του δὲν τὰ λαμβάνομεν πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀφ' οὗ μάλιστα δὲν διαψεύδουσι τὸν ἀφορισμόν του. Εὐχαρίστως δ' ὁμολογοῦμεν, ὅτι τὸ ἐπιγραφόμενον *Φραγκίσκα ἡ ἐξ Ἀριμίνου*, καίτοι ξενικὴν ἔχον τὴν ἔμπνευσιν, περιγράφει μετὰ τινος δυνάμεως σφοδρὰ ἐρωτικὰ πάθη. Ἀναγινώσκομεν στίχους τινὰς αὐτοῦ.

Διὰ τοῦ Ἅδου εἶδον διαβαίνων
δύω ψυχὰς δεινῶς κεκολασμένων,
κ' ἐπλήσθην αἰσθημάτων ἀνεκφράστων
τὰς λιγυρὰς ἀκκύων οἰμωγάς των.
Ἐλθὲ — ἐφών' ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλην—
ἐλθὲ εἰς τὴν σκιώδη μου ἀγκάλην!
Μὲ ἀγαπᾷς, σὲ ἀγαπῶ· χαρῶμεν!
αἰώνι' ἀγαπώμενοι συζῶμεν!
Ἡ κόλασις παράδεισος μοὶ εἶναι!
καὶ ἡδοναί του ὕψιστ' αἱ ὀδύναι!
Ὁ ἔρως ἂν ποτ' ἔγκλημα καλῆται,
ὅπερ οὐχὶ ἁπλῶς δὲν συγχωρεῖται,
ἀλλὰ καὶ αἰωνίως τιμωρεῖται.
Ἄχ! οἱ γλυκεῖς πῶς παρορμῶσι τρόμοι,
κ' ἐνταῦθα πρὸς τὸ ἔγκλημα ἀκόμη!
καὶ τί τοῦ Ἅδου πρὸς ἡμᾶς οἱ τρόποι!

Ὦ πνεῦμα, πῦρ! ὦ φλὸξ, ψυχὴ γλυκεῖα,
ὦ φίλτατόν μ' ὑπὲρ τὸ Σύμπαν φάσμα,
τὸ ἄληκτόν σου λέγε, λέγε μ' ἆσμα
«Σὲ ἀγαπῶ!.....» κ' εὐθὺς ἐν ἁρμονίᾳ
κ' ἐν ἴσῃ θέλω σ' ἀπαντᾷ μανία,
«Σ' ἀνταγαπῶ, μοναδικόν μου πλάσμα!» κτλ.

4. Ποιημάτων περιεχομενα. Περιέχει κατὰ τὸ πλεῖστον μικρὰ αὐτοτελῆ ποιηματία, ἀποτελοῦντα σειράν, καθὼς τὸ Intermezzo τοῦ Ἅινε· ἀλλ' ἡ ὁμοιότης πρὸς τοῦτο ἔγκειται ἐν μόνῳ τῷ ἐξωτερικῷ τύπῳ. Τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς ταύτης ἔχουσι μέν τινα πρωτοτυπίαν καὶ εὐφυΐα τις ἐνιαχοῦ αὐτῶν ἀναλάμπει. Καθόλου ὅμως εἶναι ἐστερημένα πάσης χάριτος ἐν τῇ ἐκτελέσει, πάσης ἀβρότητος ἐν τῇ ἐκφράσει. Ἡ γλῶσσα αὐτῶν εἶναι δημοτική, ἀσχημιζομένη ὅμως συχνότατα διὰ τύπων παραχόρδων τῆς καθαρευούσης. Τὰ δὲ τελευταῖα ποιήματα τῆς συλλογῆς, τὰ καὶ μακρότερα, ἐκπίπτουσι πολλάκις εἰς χυδαιότητας καὶ ἀηδεῖς βωμολοχίας. Ἀλλ' οὐδ' ἡ στιχουργία εἶναι πανταχοῦ ἄπταιστος, οὐδ' αἱ ὁμοιοκαταληξίαι καλῶς πάντοτε ἡρμοσμέναι.

5. Στοναχαι. Ποιήματα γεγραμμένα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς καθαρεύουσαν. Τὰ μὲν τούτων πατριωτικά, τὰ δὲ ἐρωτικά· ἐν ἐκείνοις ὁ ποιητὴς θρηνεῖ τὴν τύχην τῆς πατρίδος καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τὴν ἰδικήν του. Ὁ ποιήσας δὲν εἶναι ἐκ τῶν χειρίστων ὡς πρὸς τὴν ἔμπνευσιν, ἀλλ' ἐλέγχεται πάντοτε ψυχρός, ἐστερημένος αἰσθήματος, ἀναμασσᾷ δὲ κοινοτοπίας πολλάκις λεχθείσας καὶ ἐνιαχοῦ συγκολλᾷ τοὺς στιχους του διὰ τῶν συντριμμάτων τῶν στίχων ἄλλων ποιητῶν. Ὁ διεξερχόμενος τοὺς στίχους αὐτούς, μὴ εὑρίσκων τὴν ἐλαχίστην θέρμην ζωῆς, καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ δυσαρίστου αἰσθήματος, ὑφ' οὗ καὶ ὁ ἐν φυσιογραφικῷ μουσείῳ παρελαύνων διὰ μέσου τεταριχευμένων ζώων καὶ ἀπεξηραμένων φυτῶν.

6. Χλωμα φυλλα. Ὁ ποιήσας ταῦτα εἶναι Κεφαλλὴν καὶ μετ' ἀγάπης ἀλλὰ καὶ περιττολογίας πολλῆς ἐκθειάζει τὰ φυσικὰ κάλλη τῆς νήσου του ἐν τῷ πρώτῳ ποιήματι, ἐξ οὗ ἀναγινώσκομεν στροφάς τινας ἀναφερομένας εἰς τὸ ὄρος Κόντρον.

Σ' τὸ ἄπειρο λὲς κ' εἶνσι κρεμασμένος
ὁ Γέρο Κόντρος, γίγαντας, θεριό,
περήφανος, ξερός, ἀγριεμένος,
'ς τὴν ἐρημιὰ θεώρατο σταυχειό.

Ὡσὰν σὲ δύο θάλασσαις στημένος
φαίνεται νὰ 'ναι ὑψηλὸ νησί·
ἐπάνω, οὐρανὸς ἀ ι τ ε ρ ω μ έ ν ο ς,
καὶ κάτου θάλασσ' ἄπειρη, γ λ α υ κ ή.

Τἀγέρι ἐκεῖ ἀγνότατο, παρθένο,
ἀπ' τοῦ ἀφροῦ τὴ δροσαγκαλιά,
ἀπὸ τὸ κῦμα μόνο φιλημένο,
πρῶτο πετᾷ ἐκεῖ 'ς τὴν συντροφιά κτλ.

Ἐνιαχοῦ διαφαίνεται τριφερότης αἰσθήματος ἀλλ' ἐν γένει τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων εἶναι ἐξ ἐκείνων, ἅτινα οἱ Γερμανοὶ καλοῦσιν *ἐπίκαιρα* (Gelehenheitsgedichte), καὶ ὡς τοιαῦτα δὲν ἔχουσι βεβαίως ἀξιώσεις ἄλλας ἤ ν' ἀκουσθῶσιν εὐαρέστως καὶ νὰ θαυμασθῶσιν ἴσως ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ δι' ὃν ἦσαν προωρισμένα.

7. Αερ μπαλαερ ειφιρ μαλερ. Καὶ τῆς συλλογῆς ταύτης τὰ πλεῖστα ποιήματα εἶναι ἐπίκαιρα, καὶ ἐπίσης ἐφαρμόζονται εἰς αὐτὰ ὅσα καὶ περὶ τῶν *Χλωμῶν φύλλων* εἴπομεν. Ἔχουσιν ὅμως στιχουργίαν τεχνικωτέραν, καὶ αἴσθημα ἰσχυρότερον ζωογονεῖ ἐνίοτε αὐτά. Ἐνιαχοῦ διαλανθάνουσιν ἀπηχήσεις ἰδεῶν δοκίμων ποιητῶν παλαιοτέρων, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἑπομένης στροφῆς τοῦ ποιήματος *Εἰς τὰς γυναῖκας τῶν Καλαμῶν*, προσενεχθείσας νὰ ὑπηρετήσωσιν ὡς νοσοκόμοι ἐν προσδοκωμένῳ πολέμῳ:

Εἴθε τὸ χρέος μου κ' ἐγὼ ὁπλίτης νὰ περάνω
εἰς χεῖρας τόσον τ ρ υ φ η λ ὰ ς ἐμπίπτων τραυματίας!
Καὶ ἀξιούμενος μικρὸν τοιαύτης νοσηλείας
ὑπὸ τὸ βλέμμα συμπαθοῦς παρθένου ν' ἀποθάνω!

ἥτις στροφὴ φέρει εἰς τὴν μνήμην τὸ τῶν *Ἁρματωλῶν καὶ κλεπτῶν* τοῦ Ζαλακώστα·

Ὦ εἴθε ὅπου νήπιον εἶδα τὸ φῶς τὸ πρῶτον,
εἴθε κ' ἐγὼ πολεμιστὴς βαρὺν νὰ φέρω πόδα.
Ἀλλ' εἰς δικαίας συμπλοκῆς, εἰς ἄλλης μάχης κρότον
νὰ πέσω, γέρας μου ποθῶν καλῆς παρθένου ῥόδα!

8. Ι ιαις και μυρσιναις. Ἄκρατος ὑπερρωμαντισμὸς καὶ τόσος, ὥστε ἐπεχύθη εἰς τὴν ψυχήν μας εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων στίχων στυγνὴ μελαγχολία καὶ τοιαύτη, ὥστε σχεδὸν δὲν εἴχομεν τὸ θάρρος καὶ τὴν προθυμίαν νὰ προβῶμεν περαιτέρω· εἶναι ὅμως ἀληθὲς ὅτι τὸ πρῶτον ποίημα ἐκεῖνο. ἐπιγραφόμενον *Ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος*, εἶχε τοῦτο τὸ μέγα μειονέκτημα, ὅτι ἐφάνη ἡμῖν ὥς τις ὠχροτάτη ἀνταύγεια τῶν *Στόνων* τοῦ Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου. Καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ποιήμασι τῆς συλλογῆς κοχλαζουσιν ὑπερχειλεῖς ὁ πόνος καὶ ὁ ἀπελπισμός. αἰσθήματα ἡμᾶς τοὐλάχιστον μὴ συγκινοῦντα διὰ τὸ ἀπίθανον τῆς ὑπερβολῆς· ἀλλ' ὁμολογοῦμεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτοῖς καὶ καλοὶ στίχοι, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἴχνη ἀληθινῆς ἐμπνεύσεως.

9. Συλλογὴ ἀνεπίγραφος, ἐπιγεγραμμένον ἔχουσα «*Ῥᾷον ἐπικρίνειν ἢ δικαίως κρίνειν.*» Τοῦτο τὸ ῥῆμα, ὃ ἐπέγραψεν εἰς τὰ ποιήματά του ὁ ποιητής, εἶναι ἀληθές, ἀλλὰ προσθέτομεν ἡμεῖς ὅτι καὶ τὸ δικαίως κρίνειν εἶναι ῥᾷον τοῦ ἑαυτὸν γνῶναι.— Ἡ συλλογὴ αὕτη, ὡς ὁ ποιητὴς λέγει ἐν τινι ὑποσημειώσει, ἐτονίσθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ τετραφωνίαν καὶ ὀρχήστραν. Οὐδόλως δυσκολευόμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὰ μέλη τοῦ ποιητοῦ εἶναι ἐπιτυχέστερα τῶν ποιημάτων του. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον διδάσκει ἐν τῇ αὐτῇ σημειώσει ὁ ποιητής, ὅτι πρέπει «τὰ λυρικὰ ᾄσματα νὰ εἶναι τοιαῦτα ὥστε καὶ ἐκ τῆς ποικιλίας τοῦ ῥυθμοῦ καὶ ἐκ τοῦ θέματός των νὰ δύνανται νὰ ᾖδωνται εὐαρέστως καὶ ἀπροσκόπτως, διότι ἄλλως ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς τὸ ἔπος ἢ εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν,» τὸν ἀφορισμόν, λέγομεν, τοῦτον ματαίως ἡμεῖς προσεπαθήσαμεν νὰ πεισθῶμεν ὅτι ἐξάπαντος δύναται της νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ εἰς τοὺς ἰδικούς του στίχους, τοὐλάχιστον εἰς τοὺς πλείστους. Τοὐναντίον δὲ παρετηρήσαμεν ὅτι καὶ αὐτῆς τῆς ἀπαραιτήτου εὐφωνίας ὀλιγωρεῖ ὁ ποιητής, μὴ ἐπεξεργασθεὶς στίχους, ἐν οἷς παρηχήσεις δυσάρεστοι λυποῦσι καὶ τὰ μᾶλλον ἀναίσθητα ὦτα: οἷον

καὶ πᾶν εὐαίσθητον οὖς ἆς κηλῇ·
πᾶσα γλῶσσα ἆς ἀνυμνῇ.

Ἐν δὲ τῷ στίχῳ

δάκρυ' ἀπαρήγορα

ὁ ἀκούων ἀδυνατεῖ νὰ διακρίνῃ ὁπότερον τῶν δύο ἀντιθέτων ἐπιθέτων παρήγορα ἢ ἀπαρήγορα ἔθεσεν ὁ ποιητής. Οὐδὲν ἧττον προθύμως συνομολογοῦμεν τῷ ποιητῇ ὅτι τὰ ἔργα του ἔχουσί τινα λυρισμόν, καὶ ἐκ τῶν ποικίλων μέτρων αὐτῶν τινὰ εὐαρμοστοῦσι πρὸς ᾠδήν.

10. Φιαλματα. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἔχει μέν τινα χάριν, ἀλλ' εἶναι καὶ κατ' εἶδος καὶ καθ' ὕλην ὄχι πολὺ ἀνωτέρα τοῦ ταπεινοῦ. Πάθος μόνον διαφαίνεται ποῦ καὶ ποῦ, μαρτυροῦν ὅτι ἴσως ἠσθάνθη αὐτὸς ὁ ποιητὴς καὶ δὲν εἶναι οἱ στίχοι του ξένων αἰσθημάτων ἀπηχήσεις.

11. Χριστιανικης χελιδονος τερετισματα. Συνετὰ καὶ εὐλαβῆ ποιήματα, ἔμμετρον ἐγχειρίδιον Χριστιανικῆς ἠθικῆς εἰς γλῶσσαν ἱκανῶς ὁμαλὴν καὶ στιχουργίαν σχεδὸν ἄπταιστον, ἀλλὰ ῥέουσαν μονοτόνως ἐν εἴδει ψαλμῳδίας. Ὁ Πήγασος ἐζευγμένος εἰς μαγκανοπήγαδον. Ὁ στιχουργήσας φαίνεται ἱερεὺς ἢ ψάλτης.

12. Συλλογὴ ἀνιπίγραφος, φέρουσα ὡς γνώρισμα τὸ δίστιχον *Ἱερεμίαι ἐν τῇ ξένῃ Κλαίομεν μέλλον καὶ παρόν*. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων ποιημάτων ἐπιγραφομένων *Τοῖς Ῥωμούνοις, Τῷ Σάββᾳ Πασσᾷ, Εἰς τὴν ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου, τῷ Α. Β.* Ὁ ποιητὴς δὲν φαίνεται στερούμενος φραστικῆς δυνάμεως καὶ στιχουργικῆς ἐμπειρίας, εἶνε δὲ καὶ ἀνὴρ φιλόπατρις. Ἀλλὰ τοῦτο καὶ μόνον· τῶν ποιημάτων αὐτοῦ τὰ τρία πρῶτα, ἂν λυθῶσι τὰ μέτρα καὶ ἀποτιναχθῶσι τὰ δεσμὰ τῆς ὁμοιοκαταληξίας, ἀπομένουσιν ἁπλᾶ καὶ συνήθη πολιτικὰ ἄρθρα ἐφημερίδος, μεστὰ μὲν φιλοπατρίας, ἀλλὰ παντελῶς ἄμοιρα ποιητικῆς ἐξάρσεως Καὶ τούτων ὅμως τῶν προσόντων στερεῖται τὸ τέταρτον ποίημα, τὸ καὶ ὑποκειμενικώτατον πάντων, εἶδος ἐμμέτρου ἱκετηρίου ἀναφορᾶς ὑπαλλήλου πρὸς τὸν προϊστάμενον αὐτοῦ· ὁ ποιητὴς ἀπολοφύρεται ἐν αὐτῷ τὴν κατάστασιν τῆς πολιτείας, τεκμαιρόμενος αὐτὴν χειρίστην ἕνεκά τινων ἀκαταλλήλων μεταβολῶν ἐν τῷ προσωπικῷ τοῦ προξενικοῦ κλάδου· ἐπειδὴ δὲ παραγκωνισθείς, φαίνεται, διάγει τὸν βίον μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν, Ἱερεμίας ἐν τῇ ξένῃ, κλαίει καὶ μέλλον καὶ παρόν, καὶ ἐκτραχηλίζεται εἰς ὕβρεις καὶ βαναυσολογίας κατὰ τῶν πολιτευομένων καὶ τῶν ἐν τῇ προξενικῇ ὑπηρεσίᾳ εὐτυχεστέρων αὐτοῦ. Ἀληθῶς σεμνοτάτην ὑπολαμβάνει ὁ ποιητὴς τὴν ἀποστολὴν τῆς παρθενικῆς Μούσης, ἐκφαυλίζων αὐτὴν καὶ μεταβάλλων εἰς ὑποβολέα αἰσχρολογιῶν, αἵτινες δὲν θὰ ἔφερον ἐρύθημα μόνον εἰς ἐψιμυθιωμένας παρειάς.

13. Η ενωσις των φωκαδων ποιημάτιον ἀστεῖον. Καὶ ἡ ὑπόθεσις τούτου φαίνεται ἀναξία λόγου, καὶ ἡ ἐκτέλεσις ὄχι πολὺ τεχνική. Ὑπενθυμίζει ἐνίοτε, ἀλλὰ πολὺ μακρόθεν, τὸ Lutrin τοῦ Boileau. Ὁ ποιητὴς ἔχει μὲν εὐφυΐαν σατυρικὴν καὶ εὐχέρειαν τινα στιχουργικήν. Ἀλλὰ περιώρισε τὴν μοῦσάν του ἐντὸς ὁρίων τοσοῦτον στενῶν, ὥστε καὶ τεχνικώτερον ἂν ἦτο τὸ ποίημα, δὲν θὰ ἀνεδεικνύετο ἄξιον τοῦ στεφάνου· τὸ ποίημά του ἔχει ὅλως ἐπαρχιακὸν καὶ τοπικὸν χαρακτῆρα, διὸ καὶ τινα μέρη αὐτοῦ θὰ εἶναι ἴσως ἀκατανόητα εἰς ἄλλους ἀναγνώστας πλὴν τῶν Κεφαλλήνων. Ὁ ποιητὴς ἀγνοεῖ τὴν τέχνην τοῦ συμπολίτου του Λασκαράτου, δι' ἧς προσδίδεται γενικώτερον ἐνδιαφέρον εἰς θέματα ἀσήμαντα καθ' ἑαυτά, ἐν ἄλλοις λόγοις ἀμοιρεῖ ἀνωτέρου σατυρικοῦ πνεύματος, ἀποκαλύπτοντος καὶ ἀπεικονίζοντος ὑπὸ τὸν Κεφαλλῆνα τὸν ἄνθρωπον. Προστεθείσθω δ' εἰς ταῦτα ὅτι κατακριτέα φαίνεται ἡμῖν καὶ ἡ ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ ὑπολανθάνουσα τάσις τοῦ ποιητοῦ πρὸς ἐκφαύλισιν τοῦ πρὸ τῆς ἑνώσεως ἐθνικοῦ ἐν Ἑπτανήσῳ κόμματος. Ὡς δεῖγμα κάλλιστον τοῦ ἔργου ἀναγινώσκωμεν τὸ προοίμιον αὐτοῦ.

Νὰ ψάλω, Μοῦσα, βόηθα με τοὺς τρομεροὺς καυγάδες,
'πῶ 'κάμανε 'ς τὰ ἑξήντα ἑφτὰ οἱ ἄρχοντες Φωκάδες,
τότες ποῦ ταῖς διαίρεσαις τοὺς βάλθηκε ν' ἀφήσουν,
κι' ἀπὸ τρεῖς ποῦ 'χαν ἐκκλησιαῖς ὅλοι τους μιὰ νὰ κτίσουν.
Βόηθα με, Μοῦσα, ὅσο 'μπορεῖς, γιατί σὰ συλλογεῶμαι
τί αἷμα 'πῆγε νὰ χυθῇ, τόσο κακὰ γροικιῶμαι,
ποῦ λησμονάω τί θὰ 'πῶ, ποῦ χάνω τὰ ῥητά μου,
καὶ γένομ' ἕνα ζούπαστρο· βόηθα λοιπόν, κυρά μου!
Σὲ μιᾶς ῥαχούλας τὴν κορφή, μέσ' 'ς ταῖς ἐλιαῖς κρυμμένα,
τὰ μαῦρα τὰ Φωκᾶτά μου σχεδὸν λησμονημένα,
ἔχουνε τὴ φωλοῦλά τους· μὲ χώρις μεγαλεῖα,
μὲ μόνο σὰν κοινοῦ χωριοῦ ὠιμένα παρουσία!
Ἐν ᾧ καὶ ποιὸς δὲν τ' ἄκουσε πῶς μιὰ φορὰ οἱ Φωκάδες
μέσα 'ς τὴν Πόλι φοβεροὶ ἤτανε βασιλιάδες;
καὶ ποιὸς δὲν ξέρει τὸ Φωκᾶ, π' ἀρόταν τὸν Μαυρίκι
τὸν αὐτοκράτορα ἔσφαξε, σὰ νὰ 'τανε κατσίκι,
αὐτὸς 'ς τὸ θρόνο ἀνέβηκε κ' ἔδαλε ἀπάνου κάτου
Εὐρώπη, Ἀσία κι' Ἀφρικὴ μὲ τὰ καμώματά του;
ὀπῶς τὸ θρόνο χασαπιὸ σωστὸ τὸν εἶχε κάμῃ,
καὶ μέσ' 'ς τὴν Πόλι ἔρρεγε τὸ αἷμα σὰν ποτάμι;
Τὸ Νικηφόρο τὸ Φωκᾶ ποιὸς πάλι δὲν τὸν ξέρει,
τῆς Κύπρου τὸ σταυραετό. τῆς Κρήτης τὸ ξεφτέρι;
Ἐτοῦτος χώρις θωρηκτά, τραγούδια φασσαρίαις,
μὲ χώρις ἐπανάστασαις, δάνεια, ἐπιστρατείαις,
'ς τὴν Κρήτη ξάφνου ἐπέταξε, κι' ἀφοῦ ἔκαμε τουλοῦπα
μὲ κάμποσα γραικόπουλα τὸν τρομερὸ Κουροῦπα,
'ς τὸ ζηλεμένο τὸ νησὶ ἔδοσ' ἐλευθερία,
κι' αὐτός, ὡς φιόρο, ἔλαβε τὴν αὐτοκρατορία.
Τέτοιοι ἐσταθῆκαν μιὰ φορὰ οἱ ἄρχοντες Φωκάδες,
κι' ἂν οἱ Ῥωμηοὶ δὲν ἦθε πᾶν ἄλλοῦ γιὰ βασιλιάδες,
καὶ τώρα τέτοιοι θά 'τανε χωρὶς ἀμφιβολία . . .
Πλὴν ἔχει ὁ Θιός . . . κι' ἂς πιάσωμε τώρα τὴν ἱστορία.

14. Το πρωτο καλαφατισμα. «Σίφουνας ποιητικὸς» λέγει ὁ ποιήσας ἐν τῇ ἐπιγραφῇ περὶ τοῦ ἔργου του· σατυρικὸς κυκεὼν ἄμορφος καὶ ἀκατέργαστος, λέγουσιν οἱ κριταί. Δύναμιν σατύρας ἔχει ὁ γράψας, τὰ βέλη του ὅμως ἀμβλύνει ἡ κακὴ τῆς βωμολοχίας χρῆσις, ἔτι δὲ ἡ ἀνάμιξις πολλῶν ὅλως διαφόρων πραγμάτων συγχρόνως καὶ ἀπρεπῶς ἐν παρακρούσει καὶ δυσαρμονίᾳ ἀφορήτῳ. Γνώρισμα ἀπαραίτητον τοῦ ἀληθοῦς ποιητοῦ εἶναι ἡ φιλοκαλία περὶ τε τὴν ὕλην καὶ περὶ τὴν ἐξωτερικὴν διάταξιν αὐτῆς· αἱ δὲ χυδαιότητες, καὶ εὐφυέσταται οὖσαι, ὀλίγους εὑρίσκουσι θαυμαστάς. Ὁ ποιητὴς τῆς προκειμένης συλλογῆς, μεθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ πλεονεκτήματα, κινδυνεύει ἴσως ν' ἀκούσῃ τὸν ἴδιον αὐτοῦ στίχον

Ἀλλ' ἄφηκε ἀποφορὰ ποῦ ζάρωσα τὴ μούρη

ἐπαναλαμβανόμενον πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν ποιημάτων του.

Εἰς τὸ *Πρῶτο καλαφάτισμα* προσήρτηνται ὡς συμπληρώματα καὶ δύο ἕτερα ποιήματα ἀνάξια λόγου, *Τὸ Πανεπιστήμιον* καὶ ἡ *Ψηφοφορία δημάρχου Ἀθηναίων* 1887.

15. Τρελλαις. Συλλογὴ ἦν ἐν πᾶσι πλὴν τῆς γραφῆς διακρίνει κομψότης· ἀλλ' ἡ μεγάλη ἐπιμέλεια ἣν καταβάλλει εἰς τὴν ἀπεργασίαν τῶν σονέττων καὶ τῶν τριολέτων του ὁ ποιητής, καὶ αὐτὴ ἡ ἐπανθοῦσα ἔν τισι τούτων χάρις, δὲν ἀρκοῦσι ν' ἀναπληρώσωσιν τὸ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀληθινῆς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως μέγα κενόν. Τῶν τοιούτων ποιητικῶν ἀθυρματίων ἡ ὅλη ἀξία ἔγκειται πολλάκις ἐν τῇ ἐπιτυχεῖ κορωνίδι, ἐν τῇ ὀξείᾳ ἀναλαμπῇ σπινθῆρός τινος ποιητικῆς εὐφυΐας· ἀλλὰ τοιαύτης κορωνίδος στεροῦνται τὰ πλεῖστα τῶν τῆς συλλογῆς ταύτης ἀσματίων. Προστεθείσθω δ' ὅτι καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία, πλουσιωτάτη συνήθως, ἐν τοῖς ὀξυτόνοις ὅμως συχνάκις εἶναι ἰταλική, ἅπαξ δ' ἐν προπαροξυτόνοις πλημμελής, ὁμοιοκαταληκτοῦντος τοῦ *Θυμήθηκες*, μὲ τὸ *ρίχτηκες*.

16. Ζουλεῖκα. Ὁ εὐφάνταστος ποιητὴς τοῦ ἐπικολυρικοῦ τούτου εἰς ἰαμβικοὺς στίχους ποιήματος περιγράφει μυθωδῶς τὰ κάλλη τῆς γῆς Αἰγύπτου καὶ τὰ θαυμάσια τοῦ βασιλείου τῶν Φαραὼ γραφικώτατα καὶ παρενείρει τὸ συμβὰν τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τῆς γυναικὸς τοῦ Πετεφρῆ. Ἡ περιγραφὴ ἱστορικῶς εἶναι σχεδὸν ἄπταιστος, ἀπορεῖ τις ὅμως πῶς ἡ αἰγυπτιακὴ ἀρχαιολογία δὲν ἐχορήγησεν εἰς τὸν ποιητὴν καὶ τῆς ἡρωίδος τὸ ὄνομα· ἡ ἐκτελεσις βαίνει τεχνικῶς, καὶ ἡ λύσις εἶναι καλῶς ἐξευρημένη. Παρατηρεῖται ὅμως μονοτονία τις, καταχρησις τοῦ αὐτοῦ κοσμητικοῦ ἐπιθέτου (μυριοστόλιστα, μοσχομύριστα), καὶ τινες ἀνακριβειαι ὡς τοῦ Νείλου τὰ νερὰ

γυαλίζουν ἀσημένια ὁλογάλανα,

ἐν ᾧ ταῦτα εἶναι πάντοτε θολερά· ἢ ὑπερβολαὶ ὡς

τὰ πόδια της πατοῦσαν σὲ βαρειὰ χαλιά,
σὲ δέρματ' ἀπὸ τίγρεις ὁλοζώντανες.

Ἀτόπως δὲ ποιεῖ καὶ τὸν Ἰωσήφ, ὡς ἀπεσταλμένον τοῦ συζύγου τῆς Ζουλείκας τολμῶντα νὰ λέγῃ αὐτῇ:

χίλια φιλιὰ σοῦ φέρνω ἀπ' τὸν ἄνδρα σου,
χίλια φιλιὰ δροσᾶτα, μοσχομύριστα.

Ἐπειδὴ δ' ὁ ποιητὴς μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας φιλοτεχνεῖ τοὺς στίχους του, ἀποδίδομεν εἰς παραδρομὴν εὐκόλως ἐπανορθουμένην ἕνα ὑπέρμετρον καὶ ἕνα χωλὸν στίχον διαφυγόντας τὴν προσοχὴν αὐτοῦ:

Καβάλλα, ἀρματωμένοι μὲ τὸν βασιλιᾶ μπροστά.
Πάρ' το καὶ τὴν καρδιά του τρύπησε.

Ἀλλὰ τὰ ἐλαττώματα ταῦτα δὲν ἀποτελοῦσι σκιὰν τόσην, ὥστε νὰ μὴ διακριθῇ ἡ γοργότης τῆς φαντασίας καὶ ἡ φιλοκαλία τοῦ ποιητοῦ, πολλὰ ἀγαθὰ προοιωνιζόμεναι.

17. Λογια της καρδιας. Ἀποπνέει ἡ συλλογὴ αὕτη τὸ ἄρωμα τῆς δημοτικῆς ποιήσεως καὶ ἀπὸ διαυγεστάτης πηγῆς ἀρύεται τὴν ἔμπνευσιν. Δεικνύει ὅμως ὁ ποιητὴς ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ στίχου καὶ ἐν τῇ χρήσει τῆς γλώσσης ἀδυναμίαν τινά, ἐξ ἀπειρίας ἴσως προερχομένην· ἂν εἶναι νέος, ὅπως φαίνεται, τὰ σημεῖα τοῦ μέλλοντος ποιητικοῦ του σταδίου εἶναι εἰς ἄκρον εὐοίωνα καὶ προτρέπομεν αὐτὸν νὰ βαδίζῃ τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τῆς ποιήσεως μετὰ θάρρους.

Ἡ συλλογὴ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη· ὅτε πρόλογος καὶ τὸ τρίτον αὐτῆς μέρος, τὰ *Τραγουδάκια*, δὲν εἶναι πολλοῦ λόγου ἄξια· εὐφυὴς εἶναι ἡ οἰκονομία τῶν *Τραγουδιῶν τοῦ χρόνου*, ἐν οἷς ἐπιτυχῶς προσαρμόζει ὁ ποιητὴς τοὺς χαρακτῆρας τῶν δώδεκα μηνῶν πρὸς τὰ ἴδια αἰσθήματα. Κάλλιστα εἶναι καὶ τὰ *Τραγούδια τοῦ βουνοῦ*, ὧν τὰ θέματα εἶναι εἰλημμένα ἐκ τοῦ βίου καὶ τῶν παραδόσεων τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ. Ἐν ἑνὶ τούτων, ὅπερ σᾶς ἀναγινώσκομεν, ὁ ποιητὴς διασκευάζει τὰς δημώδεις περὶ Νεραΐδων παραδόσεις μετὰ περισσῆς ἀφελείας καὶ χάριτος καὶ μεθ' ἱκανῆς πρωτοτυπίας, ἀλλ' οὐχὶ ἀσυμφώνου πρὸς τὸ μυθοπλαστικὸν πνεῦμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ Νεραΐδες.

Μέσ' ἀπ' τὸ δάσος πρόβαλε τ' ὀλόφεγγο φεγγάρι·
Ἀνέβηκε 'ς τὸν οὐρανὸ λίγη δροσιὰ νὰ πάρῃ
Καὶ μὲ τὸ φῶς του τὸ γλυκὸ νὰ φέξῃ 'ς τοῖς παρθέναις
Ποῦνε 'ς τῆς λίμνης τὰ νερὰ βαθυά, βαθυὰ κρυμμένες.
Ὅλη τὴ 'μέρα καρτεροῦν τὴν ὥρα ποῦ θὰ βγοῦνε
Μὲ τὴ δροσοῦλα τῆς νυχτιᾶς νὰ παίξουν, νὰ χαροῦνε.

Τὰ διαπλατά της τὰ νερὰ καθάρια ἡ λίμνη ἁπλώνει
Καὶ τὸ φεγγάρι ἐπάνω της φεγγοβολᾷ καὶ στρώνει
Ἀσῆμι, ἀσῆμι ἀναλυτὸ 'ς τὴ λίμνη πέρα πέρα.
Κ' ἡ λίμνη ἡ ἀσημόστρωτη κάνει τὴ νύχτα ἡμέρα.
Καὶ βγαίνει μιὰ καὶ βγαίνουν δυὸ νεραΐδες μαυρομμάταις,
Κ' ὅλαις προβάλλουν τοῦ νεροῦ ἡ κόραις ἡ δροσάταις.

Ἀφίνουνε τ' ἀμίλητα, τὰ τρίσβαθα παλάτια.
Νά! κ' ἡ Ζαφείρω ἡ λυγερή, μὲ ζαφειρένια ἀμάτια,
Νά! κ' ἡ Μαργάρω ἡ ὠμορφη, μὲ κάτασπρα δοντάκια,
Κ' ἡ Μαυρομάλλω, μὲ μαλλιὰ μαῦρα σὰν τὰ κοράκια.
Μ' ἀπ' ὅλαις ὠμορφότερη, νεράϊδα χρυσομάλλω,
Προβάλλει κ' ἡ βασίλισσα, ἡ ζηλεμμένη Κάλλω.

Μὰ πῶς εἶν' ἔτσι ἀμίλητες, πῶς στέκουν, δὲ σαλεύουν
Καὶ 'ς τ' ἀργυρόρωτα νερὰ δὲν παίζουν δὲν χορεύουν;
Ἄλλαις βραδυαῖς τὸ φύσημα τοῦ βραδυνοῦ τοῦ ἀγέρα
Ἔφερνε γέλοια καὶ φωναῖς 'ς τὴ λίμνη πέρα, πέρα.
Κι' αὐτὴν τὴ νύχτα μοναχὰ τὴ μοσχομυρισμένη
Πῶς ἔτσι ἀσάλευτη, βουβή, κάθε νεράϊδα μένει;

Μὰ νά! ἡ Κάλλω γύρω της τοῖς ἀδελφαῖς της κράζει
Καὶ λέει μὲ θλιβερὴ φωνὴ καὶ βαρυανάστενάζει:
«Νεράϊδες, νύφαις τοῦ νεροῦ καὶ νερογεννημέναις,
Ὠμορφαις μέσ' 'ς τοῖς ὠμορφαις κι' ὅμως τυραννισμέναις,
Χρόνια πολλὰ περάσανε, χρόνια πολλὰ ποῦ ζοῦμε,
Χρόνια πολλὰ ποῦ ἀχόρταστα κι' ἀνέλπιδ' ἀγαποῦμε.

Εἶναι ἡ ἀγάπη μας πικρή, πικρὰ καταραμένη.
Κ' ἐκεῖνος ποῦ ἀγαπήσωμε 'ς τὰ χέρια μας πεθαίνει.
Πόσαις φοραῖς τραθήξαμε μέσ' 'ς τοῦ νεροῦ τὰ βάθη
Λεβέντες γιὰ νὰ σβύσουνε τοῦ στήθους μας τὰ πάθη!
Μὰ πρὶν προφθάσουν νὰ μᾶς 'δοῦν καὶ πρὶν νὰ μᾶς μιλήσουν
Ξεψύχησαν· δὲν μπόρεσαν οὔτε στιγμὴ νὰ ζήσουν!

Ἔτσι βαρέθηκα νὰ ζῶ καὶ θέλω νὰ πεθάνω,
Κ' ἀνοῦστε, κόραις λυγεραῖς, ἀκοῦστε τί θὰ κάνω.
Ξέρετε τί μᾶς ἔγραψεν ἡ μοίρα μας ἡ μαύρη:
Νεράϊδα 'ξύπνιαν ἡ αὐγὴ ἂν ποτε τύχῃ ναύρῃ,
Κ' ἂν τὴν προφθάσῃ νὰ τὴν 'δῇ ὁ ἥλιος ποῦ προβάλλει
Εὐθὺς νὰ σβύσουν, νὰ χαθοῦν τ' ἀτίμητά της κάλλη.

Ἐδῶ λοιπὸν ὡς τὴν αὐγὴ θὰ παίξω, θὰ χορέψω,
Γιὰ πρώτη κ' ὕστερη φορὰ τὸν ἥλιο θ' ἀγναντέψω.
Κ' ὅποι' ἀδελφὴ βαρέθηκε ζωὴ τυραννισμένη
Ἂς ἀρχινήσῃ τὸ χορὸ τὸν ἥλιο νὰ προσμένῃ.»
Αὐτὰ εἶπεν ἡ βασίλισσα καὶ τὸ χορὸν ἀρχίζει,
Κ' ὅλαις ἡ ἄλλαις ἐξωτικαῖς χορεύουν μὲ τὴν Κάλλω
Τὴ λυγερὴ πεντάμμορφη νεράϊδα χρυσομάλλω.

Τὸν ὕστερνό τους τὸ χορὸν ὡς τὸ πρωὶ χορεύουν
Καὶ μὲ τὴν Κάλλω τὸ πρωὶ τὸν ἥλιον ἀγναντεύουν
Τῆς εἶδε ὁ ἥλιος!—σβύσανε τὰ ἐξωτικά τους κάλλη.
Ἀπ' τὸ νερὸ γεννήθηκαν, νερὸ γενῆκαν πάλι.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΜΕΡΙΚΑ ΦΥΛΛΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟΥ ΜΟΥ

Δηλαδὴ αὐτὸν τὸν Σωκράτη, μ' ὅλον τὸ σέβας ὅπερ τοῦ ὀφείλομεν, ἐγὼ τοὐλάχιστον ἂν τὸν εἶχα θὰ τὸν κατεδίκαζο ὄχι εἰς τὸ κώνειον ἀλλ' εἰς κάτι σκληρότερον. Φρικωδεστέραν ἐφεύρεσιν καὶ συμβουλὴν αὐτοῦ τοῦ Γνῶθι σαυτόν, ὅπερ ὡς κυρίαν βάσιν τῆς φιλοσοφίας του παρήγγελλε, δὲν ἠξεύρω ἄλλην, λαμβανομένου ὡς ἀναμφισβήτητου ἀξιώματος ὅτι τὸ νὰ γνωρίζῃς σεαυτὸν δὲν σημαίνει ὅτι καὶ δύνασαι νὰ τὸν συγκρατήσῃς. Ὁ φιλόσοφος συνιστῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ προσπαθοῦν νὰ γνωρίσουν ἑαυτοὺς εἶνε ὡς νὰ τοῖς συνίστα νὰ προσθέσουν εἰς τὰ βάσανά των ἄλλο ἕν, καὶ τὸ χειρότερον, ἀφοῦ ἡ γνῶσις αὕτη ἑαυτῶν ἐλάχιστα μὲν θὰ τοὺς ἐβοήθει νὰ γίνωνται κύριοι τῶν γεγονότων, θ' ἀφῄρει δ' ἅμα ἀπ' αὐτῶν τὰς ἡδονὰς τῆς ἀσυνειδησίας— τὰς ὑψίστας ἐξ ὅσων δύνανται νὰ ὑπάρξουν.

Ἰξιων

ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΑΘΗΝΑΙ

ΤΑ ΑΝΑΦΙΩΤΙΚΑ

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Τὰ Ἀναφιώτικα, ὡς εἴπομεν, ἔχουσιν ἐν συνόλῳ κάτι τερπνὸν ἐν τῇ ξηρᾷ ἅμα καὶ χαριέσσῃ αὐτῶν ὄψει. Δὲν εἶνε παρὰ μία μικρὰ συνοικία, συζῶσα ἀδελφικῶς κατὰ μικρὰ διαμερίσματα ἑνὸς χαμηλοῦ ἀλλὰ εὐρέος κτιρίου. Τὴν μόνην δὲ διαφορὰν τὴν ὁποίαν δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ ἐπ' αὐτοῦ εἶνε ὅτι τὰ διαμερίσματα, τὰ κελλία ταῦτα, μὲ τὴν ἀνάρροπον θέσιν καὶ κλίσιν των, φαίνονται ὡσεὶ πεφοβισμένα καὶ συνεσφηνωμένα μεταξύ των, φροντίζοντα ν' ἀποτελέσωσιν ἓν ὅλον ὡσεὶ ἐν τῇ ἑνώσει μόνῃ εὑρίσκοντα τὴν σωτηρίαν των. Καὶ τοῦτο δύναταί τις νὰ διακρίνῃ καλλίτερον ἐὰν εἰσδύσῃ εἰς τὰ βάθη τοῦ συνοικισμοῦ, μεταξὺ τῶν οἰκίσκων, εἰς τοὺς δρομίσκους του.

Ἀλλὰ τ' Ἀναφιώτικα δὲν ἔχουν δρομίσκους· ἕνα μόνον βλέπεις πρὸς τὸ ἀνώτερον μέρος ἐρχόμενον ἐπικλινῆ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἐσκαμμένον ἐπὶ τοῦ βράχου, στηριζόμενον διὰ λιθίνου τοίχου καὶ διὰ τοῦ ὁποίου συγκοινωνοῦσι τέσσαροι πέντε οἰκίσκοι, οἱ πλέον καλλίτεροι καὶ οἱ πλέον ἐλευθέραν ἔχοντες τὴν θέαν· βλέπεις καὶ ἕνα ἄλλον ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἐρχόμενον, ἀπὸ τοῦ ναΐσκου τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ καταλήγοντα εἰς τὸν δαίδαλον τῶν μονοπατίων. Διότι τ' Ἀναφιώτικα ἔχουν μονοπάτια ἢ καλλίτερον κλίμακας διὰ τῶν ὁποίων συγκοινωνοῦσιν οἱ οἰκίσκοι. Ἀπὸ ὁποῖον δήποτε μέρος ἀποπειραθῇς νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὸ κέντρον τοῦ συνοικισμοῦ, ἐκ τῶν ἄνω ἢ ἐκ τῶν κάτω, ἀπ' ἀνατολῶν ἢ ἀπὸ δυσμῶν, θ' ἀναβῇς ἢ θὰ καταβῇς λίθινα σκαλοπάτια, στενὰ καὶ ἐξηρθωμένα, ὀλισθηρὰ καὶ ἀνώμαλα. Ἐνῶ εἶσαι ὑψηλὰ καὶ θαυμάζεις ἐν ἐκστάσει τὴν πέριξ θέαν καὶ ἀναπνέεις τὸν βαλσαμώδη ἀέρα καὶ ὁ θόρυβος τῆς πόλεως φθάνει συγκεχυμένος εἰς τὰς ἀκοάς σου, κάμνεις ἓν βῆμα καὶ αἴφνης εὑρίσκεσαι μεταξὺ δύο τοίχων, οἱ ὁποῖοι μόλις σοὶ ἐπιτρέπουν νὰ κινηθῇς. Ἓν ἀκόμη βῆμα καὶ ὁ θόρυβος τῆς πόλεως δὲν φθάνει πλέον μέχρι σοῦ, ἡ θέα ἐξαφανίζεται, τὸν βαλσαμώδη ἀέρα διαδέχεται πολυώνυμος ὀσμὴ καὶ δὲν βλέπεις εἰμὴ ἓν τεμάχιον γαλανοῦ οὐρανοῦ, πολύτροπον καὶ σύμφυρμα οἰκοδομῶν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς σου. Ὑπὸ τοὺς πόδας σου ἔχεις στενὰ καὶ ἐπικλινῆ σκαλοπάτια, ὀλισθηρά, διαρρεόμενα ὑπὸ ὑγρῶν ποικίλων τὴν σύστασιν καὶ τὴν χροιάν· ἀλλοῦ ἔν κατωφερὲς καὶ πηλῶδες μονοπάτι ἐπὶ τοῦ ὁποίου μόνον αἱ αἶγες θὰ ἐτόλμων ν' ἀναρριχηθῶσιν. Εἰς κάθε βῆμα εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ κύψῃς

διὰ νὰ ἴδῃς ποῦ πατεῖς καὶ τί πατεῖς· νὰ ἑρπίσῃς κἄποτε καὶ νὰ διέλθῃς κάτω τῶν δοκῶν, τὰς ὁποίας ἀπὸ στέγης εἰς στέγην ῥίπτουν αἱ γυναῖκες ἁπλώνουσαι ἐπ' αὐτῶν ἀρνόκουρα ἢ καὶ ῥάκη μάλλινα μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἡλιασθῶσιν ὀλίγον· νὰ στρέψῃς δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ν' ἀνέλθῃς ἢ νὰ κατέλθῃς διὰ νὰ μὴ συγκρουσθῇς πρὸς τὸν τοῖχον. Καὶ ἐνῷ ἔχεις τὸν δρόμον ἐμπροσθέν σου αἴφνης εὑρίσκεσαι ἀντιμέτωπος πρὸς μίαν θύραν χαμηλήν, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας διαβλέπεις ἐν τῷ ἡμίφωτι οἰκιακά τινα ἔπιπλα καὶ ὀθόνας καὶ κἄπου βραχίονας γυμνοὺς καὶ πόδας καὶ πρόσωπα κόκκινα καὶ ὀφθαλμοὺς λάμποντας, ἐν συμφυρμῷ σωμάτων τῶν παιδιῶν μετὰ τῶν γατῶν καὶ τῶν σκύλων κυλιομένων καὶ θορυβούντων ἐπὶ τοῦ δαπέδου. Τὰ πτωχὰ μικρά! δὲν ἔχουν τόπον νὰ παίξωσιν ἀλλοῦ εἰς τὸ ὕπαιθρον, ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὸν καθαρὸν ἀέρα. Διὰ νὰ ἀπολαύσωσιν αὐτῆς τῆς εὐτυχίας πρέπει νὰ καταβῶσι κάτω, τοὐλάχιστον εἰς τὰ Καφενεδάκια ἢ ν' ἀναβῶσιν ἄνω ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ μέρους τοῦ βράχου, ν' ἀπομακρυνθῶσι τῆς οἰκίας, καὶ ἡ μήτηρ δὲν τὸ ἐπιτρέπει διότι εἶνε μικρὰ ἀκόμη καὶ κάτω εἰς τοὺς δρόμους διέρχονται κάρρα καὶ ἐπάνω ἐπὶ τοῦ βράχου πετροβολοῦν καθημερινῶς τὰ παιδιὰ ἄλλης γειτονιάς. Ἐκεῖ λοιπὸν μέχρις οὗ ἀναπτυχθῶσι κἄπως καὶ δὲν ἔχουσι τόσον ἀνάγκην τῆς μητρικῆς ἐπιβλέψεως, ἡμέραν καὶ νύκτα ἐκεῖ, μακρὰν τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, εἰς τὴν ὑγρασίαν καὶ τὸν πνιγηρὸν ἀέρα.

Καὶ εἶνε τῷ ὄντι πνιγηρός, μεμολυσμένος ὁ ἀὴρ ἐκεῖ· μόλις εἰσδύσῃς εἰς τοὺς δρομίσκους ἐκείνους τὸ αἰσθάνεσαι· μόλις πλησιάσῃς ἔμπροσθεν μιᾶς θύρας καὶ εἰσπνέεις τὸν βαρὺν ἐκεῖνον ἀέρα, τὸν ἀποτελούμενον ἐκ τῆς ὀσμῆς τῶν ἐνδυμάτων καὶ σκεπασμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀπὸ πολλοῦ δὲν ἐφύσησε καθαρὸς ἄνεμος, τοῦ κλειστοῦ δώματος, τῶν καιομένων ἀνθράκων, τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς καὶ τῶν πολλῶν ἀναπνοῶν. Ἄλλη θύρα ἐκεῖ σοὶ ἐπιδεικνύει λαγήνους τεθρυσμένας, τενεκέδες τοῦ πετρελαίου μὲ πεπιεσμένα τὰ χείλη, ὡσεὶ ἐν κλαυθμῷ, καὶ κοφίνους ἐν οἰκτρᾷ ἀποσυνθέσει καὶ σάπωνας καὶ νερὰ χυμένα κατὰ γῆς καὶ χύτραν βράζουσαν νερὸν ἐπὶ πυρᾶς· εἶνε τὸ πλύσταριόν τῆς οἰκοδεσποίνης. Ἄλλη θυρὶς ἀλλοῦ σκοτεινὴ καὶ ἀνήλιος σοὶ προσφέρει ὡς λιβανωτὸν εἰς τὴν ῥίνα σου τὸν καπνόν του — βρωμερὸν καπνὸν — καὶ μέσῳ αὐτοῦ ὁ ὀφθαλμὸς διακρίνει εἰς τὸ βάθος χάλκινα μαγειρικὰ σκεύη εἰς τὸν τοῖχον καὶ πλέκτρας κρομμυῶν καὶ σκορόδων μαύρων ἐκ τῆς αἰθάλης καὶ ἀκούεις τὸν τσιτσιρισμὸν τοῦ ἐλαίου ἢ ὀσφραίνεσαι τοῦ πεπέρεως καὶ τοῦ κρομμύου τὴν πολύδακρυν ὀσμήν. Ἄλλο ἄδυτον παρέκει σοὶ ἀποκαλύπτει ἀποθήκην παντοδαπῶν πραγμάτων καὶ ἀκόμη ὄρνιθας καὶ κονίκλους καὶ αἰγας. Καὶ ἂν ἀφήσῃς τὸ βλέμμα ἐλεύθερον πρὸς τὰ πρόσω, δὲν βλέπεις εἰμὴ τὰς στέγας τῶν οἰκίσκων ἁπλουμένας ἐπ' ἀλλήλων ὡς μεγάλας πλάκας, λευκὰς καὶ μολυβδοχρόους καὶ φαιὰς καλυπτούσας ἄνισον ἔδαφος. Διότι ὡς εἴπομεν οἱ Ἀναφιῶται ἐφήρμοσαν κ' ἐδῶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς πατρίδος των. Ἀντὶ κεραμῶν ἁπλώνουσι ἐπὶ τῆς στέγης παχὺ στρῶμα χώματος εἶτα κασσίτερον ἢ στρῶμα κουρασανίου, τὸ ὁποῖον ἐφ' ὅσον βρέχεται τοσοῦτον καὶ στερεοποιεῖται, ἀποσκληρυνόμενον ὡς μάρμαρον. Ἂν δὲ ὑψώσῃς ὄπισθεν τὸ βλέμμα, βλέπεις ἀπειλητικῶς κρεμαμένους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου οἰκίσκους καὶ γεισώματα καὶ παράθυρα καὶ ἐξώστας καὶ κλίμακας· ἀνθοδόχας μὲ πολύχρωμα ἄνθη καὶ σμαραγδίνην πρασινάδαν, λευκὰς ὀθόνας καὶ παραπετάσματα καὶ ἐπιχρύσους θριγκοὺς καὶ πρασινοβαφεῖς οὐρανίσκους κλινῶν καὶ εἰκονοστάσια, καὶ πλησίον μικροῦ παραθύρου εὔγραμμον πρόσωπον γυναικός, κρατούσης ἐπὶ τῶν γυμνῶν στηθῶν της νεογνὸν καὶ πλανώσης ῥεμβῶδες τὸ βλέμμα εἰς τὸ ἄπειρον, ἢ γραῶδες πρόσωπον ὑπερκύπτον νὰ σὲ βλέπῃ περιέργως μέσῳ τῶν ἐξηρθρωμένων διόπτρων της.

*

Τώρα καθένας σκέπτεται ὁπόσον ἀνυπόφορος θὰ εἶνε ἡ ζωὴ ἐκεῖ καὶ οἰκτείρῃ βεβαίως τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους ὅσοι ὑπῆγαν νὰ ἐνταφιασθῶσι ζῶντες εἰς τὸ ἄκρον ἐκεῖνο τῶν Ἀθηνῶν. Πλὴν αὐτὴ δὲν εἶνε καὶ ἡ γνώμη τῶν Ἀναφιωτῶν· οὗτοι εἶνε πολὺ εὐχαριστημένοι, κατενθουσιασμένοι, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, διὰ τὴν ζωήν των καὶ ἡ μόνη λύπη ἡ ὁποία βαρύνει τὸ στῆθός των εἶνε ὅτι θ' ἀποδιωχθῶσι μίαν ἡμέραν ἀπ' ἐκεῖ. Δι' αὐτοὺς δὲ τοῦτο εἶνε δεύτερος ἐκπατρισμός.

Καθένας ὅμως θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν ἔχουν καὶ ἐντελῶς ἄδικον ὅταν τοὺς ἀκούσῃ μετὰ πόσης ζέσεως ὁμιλοῦν περὶ τοῦ συνοικισμοῦ των· εἶνε τόσον καλὰ ἐκεῖ! Ναὶ μὲν τὸν χειμῶνα δὲν βλέπουν ἀκτῖνα ἡλίου παρὰ ἀπὸ μακρὰν καὶ ἐν ἀντικατοπτρισμῷ· ἀλλ' ἔχουσι τόσον δροσερὸν ἀέρα τὸ καλοκαίρι· ναὶ μὲν ἔχουν τὴν ὑγρασίαν ἀλλὰ δὲν ἔχουν καθόλου σκόνην· ναὶ μὲν εἶνε περιωρισμένοι ὡς εἰς κλωβὸν εἰς τοὺς οἰκίσκους των ἀλλὰ μόλις ὑψώσουν ὀλίγον τὴν κεφαλὴν καὶ εὐρὺς ἀνοίγεται πρὸ αὐτῶν ὁ ἀττικὸς ὁρίζων ἐν ἡμισεληνοειδεῖ ἐκτάσει μὲ ῥάχεις, μὲ πεδιάδας, μὲ βουνὰ καὶ μὲ θάλασσαν· δεξιὰ τὰς ὀμαλὰς κλιτύας τοῦ Ὑμηττοῦ μὲ τὰ πεῦκα καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν κοκκινόφαια μοναστήρια: τὸ Ἀστέρι, τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον καὶ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Κυνηγόν, ἔπειτα τὸν Λυκαβηττὸν ὀρθούμενον πυραμιδοειδῆ μὲ τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου λευκάζον εἰς τὴν κορυφήν, εἶτα τὸν Ἀγχεσμὸν καὶ τὸ Τουρκοβοῦνι, κοκκινολεύκους ὡσεὶ ἐξ ἄμμου σωρούς· τὸν Πάρνην ἀκολούθως ἐκτεταμένον καὶ πτυχωτὸν καὶ μὲ λευκόν τι, ὡσεὶ κύματος ἀφρόν, εἰς τὴν κορυφήν, τὸν Κορυδαλὸν καὶ τὸν Αἰγάλεων καὶ εἰς τὸ βάθος ὑπερκύπτοντα τὸν Κιθερῶνα, ὡσεὶ περίεργον νὰ ἴδῃ τὸ ἄστυ τῆς Παλλάδος. Καὶ πάλιν εἰς τοὺς πρόποδας τὴν μικρὰν ἐκείνην μηνοειδῆ ἔκτασιν τῆς θαλάσσης, λαμποκοποῦσαν μεταξὺ τοῦ κυανοῦ πλαισίου της καὶ εἶτα χαριτωμένα χωρίδια μεταξὺ τῶν δένδρων, τὸ Περιστέρι, τὸ Χαϊδάρι, τὰ Κάτω Λιόσια, τὸ Καματερὸ καὶ ἀπώτατα τὰς τελευταίας οἰκίας τοῦ Μενιδίου. Καὶ εἶτα ἀκόμη ἐδῶθεν τὴν πεδιάδα κατάφυτον μὲ τὰς ἐξοχικὰς οἰκίας καὶ τὰ ἐρημοκλήσια, καὶ τέλος τὴν πόλιν, θορυβοῦσαν καὶ ἀσθμαίνουσαν ὑπὸ τοὺς πόδας των. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι εὑρίσκονται μακρὰν τοῦ θορύβου αὐτῆς καὶ τῶν πενιχρῶν θεαμάτων της· ἀλλὰ τὰς νύκτας τὰ καιόμενα ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως πυροτεχνήματα καὶ αἱ λαμπαδιδρομίαι ἐπὶ τῆς πλατείας τῶν Ἀνακτόρων καὶ τὰ ἠλεκτρικὰ φῶτα ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων παρίστανται ἕνεκεν τῆς ἀποστάσεως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των ὡς μαγικὰ συμπλέγματα, ὡς κύματα πολύχρωμα φωτός, καὶ εἰκόνες ἡδυπαθείας μεσταί, αἱ ὁποῖαι κάμνουσι τὰ ἐργατικὰ σαρκία των νὰ ῥιγοῦσιν ἐκ χαρᾶς, διότι τ' ἀπολαμβάνουσι τόσον ἐξαισίως καὶ τόσον ἀδαπανήτως, χωρὶς ν' ἀναμιχθῶσιν εἰς τὴν τύρβην ἐκείνην τοῦ πλήθους, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ βαρύνονται, χωρὶς νὰ συμπιεσθῶσι νὰ πατηθῶσι. Συγκρίνοντες δὲ τὴν θέσιν των οἰκτείρουσι τοὺς ἐκεῖ κάτω θεατάς, ἀπειλουμένους ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ πάθωσιν ὑπ' ἀσφυξίας, νὰ συντριβῶσιν ὑπὸ τοὺς τροχοὺς καμμιᾶς ἁμάξης ἢ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τοὺς οἴκους των θύματα οἰκτρὰ κανενὸς λωποδύτου. Εἶνε λέγουν ἀνθυγιεινὸς ὁ τόπος, ἀλλ' αὐτοὶ κεφαλόπονον δὲν ἠσθάνθησαν ποτέ, ρευματισμοὺς ὄχι, κρυολογήματα ὄχι, πόνους ὄχι. Εἶνε πολὺ εὐχαριστημένοι μὲ τὴν ζωήν των καὶ εὔχονται ὁλοψύχως νὰ μὴ τοὺς ταράξωσιν ἀπ' ἐκεῖ. Εὑρίσκονται τόσον καλά, τόσον ἀναπαυτικὰ εἰς τὰ μικρά των κρησφύγετα.

Διότι οἱ οἰκίσκοι τῶν Ἀναφιωτῶν ἔχουν ὅλα τὰ ἐξαρτήματα μεγάλης οἰκίας καὶ ἐνταυτῷ δὲν ἔχουν τίποτε· ἔχουν αἴθουσαν, κοιτῶνα, προαύλιον, ἀλλὰ τόσον μικρά, τόσον στενόχωρα ὡς νὰ μὴ τὰ εἴχον. Εἶνε ἀδύνατον νὰ εἰσέλθῃ τις ἐντὸς τοῦ συνοικισμοῦ τούτου καὶ νὰ μὴ συλλογισθῇ εὐθὺς τοὺς παιδικούς του χρόνους, ὅτε μετ' ἄλλων παιδίων ἤγειρε διὰ τοῦ κονιορτοῦ τῆς ὁδοῦ μικρὰ διαμερίσματα, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανε κατὰ συνθήκην ὡς οἰκίαν, ὡς πλυσταριόν, ὡς μαγειρεῖον, ὡς εἴσοδον, ὡς αὐλήν, ὡς κῆπον· τόσον ὅλα ἐδῶ εἶνε στενά, μικρά, εὔσειστα καὶ πρόχειρα. Ἡ αὐλὴ περιῤῥάσσεται διὰ πετρῶν ἀλλὰ μόλις αὗται ὑψοῦνται κατὰ μίαν σπιθαμὴν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους· οὕτω ὅλα των. Πρὸ τῆς θύρας τῆς αἰθούσης βλέπεις χωμάτινόν τινα ὄγκον, κωνοειδῆ ἢ γωνιώδη, μὲ κοιλώματα καὶ ὀπάς, λευκὸν ὅλον ὥστε μακρόθεν δύνασαι νὰ τὸν ἐκλάβῃς διὰ σινδόνην· εἶνε τὸ μαγειρεῖον, μικρὸν ἀλλὰ μὲ ὅλα τ' ἀπαιτούμενα εἰς τὴν οἰκονομίαν του καὶ μὲ μικρὰν καπνοδόχην ὑψουμένην πρὸς τ' ἄνω.

Καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ οἰκίσκοι τῶν Ἀναφιωτῶν ὁμοιάζουν καθόλα μὲ τὸ τριβώνιον τοῦ Διογένους· εἶνε πολύθυροι. Τὸ βλέμμα πλανώμενον ἐφ' ὅλου τοῦ συνοικισμοῦ δὲν συναντᾷ τίποτε ἄλλο εἰμὴ μαύρας ὀπάς· θύρα ἐπὶ θύρας, παράθυρον ἐπὶ παραθύρου, ὀπὴ ἐπὶ ὀπῆς· ὅλαι δ' αὗται φέρουν εἰς τὰ διαμερίσματα τοῦ λαβυρινθώδους οἰκίσκου, εἰς τὸ ὑπόγειον, εἰς τὸ ἰσόγειον, εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα, εἰς τὸ ἀνώτερον ἀκόμη πάτωμα. Διότι πολλοὶ οἰκίσκοι εἶνε καὶ δίπατοι καὶ τρίπατοι. Οἱ Ἀναφιῶται εἶνε ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ καὶ ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι συμφεροντολόγοι. Ἀφοῦ εἶδον ἐγκατασταθεῖσαν εἰς μίαν μόνιμον οἰκίαν τὴν οἰκογένειάν των, κατελήφθησαν καὶ αὐτοὶ ὑπὸ δίψης ἐνοικίων ὅπως οἱ κεφαλαιοῦχοι τῆς πόλεως· διατί τάχα νὰ μὴν ἔχουν καὶ αὐτοὶ ἕνα δῶμα πρὸς ἐνοικίασιν; μήπως θὰ τοῖς ἐστοίχιζε τίποτε· ὅλοι εἶνε τῆς αὐτῆς ἐργασίας, τὸ ὑλικὸν εἶνε πρόχειρον καὶ ἡ ἀλληλοβοήθεια ἀκόμη προχειροτέρα. Ἓν λοιπὸν πάτωμα καὶ ἀκόμη ἕν. Διὰ τοῦτο βλέπεις ἤδη εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν οἰκίσκον τόσα τοῦ κτιρίου ἐξαρθρώματα, τόσους στραγγαλισμούς, ἐδῶ γωνίαν ἐπικλινῆ, ἐκεῖ στέγην συγκεκομμένην, ἀλλοῦ τοίχους ἐξωγκωμένους καὶ παρέκει εἰσωθουμένους, ὡς μία κακοπελεκημένη χύτρα. Μόλις ἔχουν μίαν γωνίαν γῆς καὶ ὅμως προσπαθοῦν νὰ κάμουν τόσα πολλά. Καὶ ἐν τούτοις ἡ τέχνη καὶ ἡ φιλοπονία των τόσον τοὺς βοηθεῖ ὥστε νὰ τὰ κάμνουν ὅλα. Ὑπῆρχε μία πέτρα τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο εὔκολον νὰ ἀποσπάσωσι· τὴν ἐλάξευσαν καὶ τὴν μετέβαλον εἰς ἕδραν, εἰς τράπεζαν, εἰς σκεῦος ἀκίνητον ἐντὸς τοῦ οἰκίσκου· τὰς Ἀναθηματικὰς Νύμφας αἱ ὁποῖαι ὑπῆρχον ἐκεῖ, καὶ πρὸ τῶν ὁποίων τίς ἠξεύρει πόσαι παρθένοι τῆς ἐποχῆς καὶ πόσαι πονεμέναι ψυχαί, ὕψωσαν ἱκετικὰ βλέμματα καὶ ἀπέθεσαν μετὰ τρεμούσης χειρὸς τ' ἀφιερώματά των εἰς τοὺς εὔνους αὐτῶν θεούς, μετέβαλον εἰς φιαλοθήκας ἢ τὰ μετεχειρίσθησαν διὰ τὸν ἀληθῆ προορισμόν των δι' εἰκονοστάσια· τὰ ἱερὰ περιέλαβον ἐντὸς καὶ τὰ μετεποίησαν εἰς αἰθούσας. Συνεδυάσθη δὲ τόσον ἡ τέχνη καὶ τὸ ἐπίμονον τοῦ ἀνδρὸς μὲ τὴν φιλοκαλίαν καὶ κομψοπρέπειαν τῆς γυναικὸς ὥστε ἀπετέλεσαν ἓν ὅλον τέλειον.

Καὶ τοῦτο τὸ αἰσθάνεσαι εὐθὺς μόλις εἰσέλ-

θης εἰς τὴν τυχοῦσαν αὐλήν. Ἡ θύρα εἶνε μικροσκοπική, μόλις νὰ χωρῇ· ἀλλ' ἔχει ἐν τούτοις τόσον λεπτὸν καὶ χαρίεν κιγκλίδωμα, τόσον κομψοπρεπῆ θριγκόν, ὥστε ν' ἀπορῇς μὴ καλλιτέχνης σιδηρουργὸς τὰ ἐπεξειργάσθη. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι αἰσθάνεσαι κἄπως εἰρωνείαν ὅτι ἐνῷ δύνασαι δι' ἑνὸς διασκελίσματος νὰ φθάσῃς μέχρις αὐτοῦ τοῦ ἀδύτου τῆς οἰκίας εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ ἀνοίγῃς θύρας. Ἀλλ' οὕτω πρέπει· καὶ μόλις εἰσέλθῃς, κωδωνισμὸς ἀκούεται ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς σου λεπτός, ἀσθενής, ἐπαναλαμβανόμενος ἐν χαλαρᾷ κυμάνσει, ὡς τὸ κυπρὶ προβάτου σταλίζοντος ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς πλατάνου. Ἤδη ἐκπλήττεσαι διὰ τὴν ἀκρίβειαν· δύο πήχεις τόπος καὶ εὑρίσκεις ἐν τούτοις ὅλα τ' ἀπαιτούμενα ὄχι διὰ τὴν οἰκονομίαν ἀλλὰ διὰ τὸν στολισμὸν μιᾶς αὐλῆς· ἄνθη ἐδῶ, ἄνθη ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τῆς στέγης, ἐπὶ τῆς ὑδρορρόης, ἐπὶ τῶν τοίχων· κλῆμα ἐδῶ ἀνέρπει καὶ ἐφαπλοῦται ἐπὶ κραββάτου ἐκ λεπτῶν ῥαβδίσκων, ἐπιρρίπτον εὐάρεστον σκιὰν τὸ καλοκαῖρι· κισσὸς δασύτατος ἑλίσσεται καὶ συμπαρακολουθεῖ αὐτὸ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις· συκῆ μικρὰ ὀρθοῦται ἀνατείνουσα τοὺς πολυκάμπτους κλῶνας καὶ τὰ πλατύτατα φύλλα της ὑπεράνω τῶν στεγῶν· τριανταφυλλιὰ ἀνοίγει ἄφθονα τὰ κόκκινά της ἄνθη, διαποικίλλουσα ἐξαισίως τὴν λευκότητα τοῦ τοίχου. Καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα ὑπάρχει χῶρος διὰ τὴν στενὴν κλίμακα τοῦ ἀνωτέρου πατώματος, καὶ τὴν παρακλίμακα τοῦ μαγειρείου καὶ διὰ τὸ σανίδωμα τῆς στέγης καὶ διὰ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ οἰκοδεσπότου καὶ διὰ τὸν πίθον τοῦ νεροῦ καὶ διὰ τὸν περιστερεῶνα. Καὶ ἀκόμη μένει χῶρος διὰ νὰ αὐξήσωσιν εἰς λόχμην τὰ ἴα, νὰ ἁπλωθῶσιν οἱ πανσέδες νὰ ὑψώσωσι τὰ λευκὰ κωδωνοειδῆ αὐτῶν ἄνθη οἱ κρίνοι καὶ ν' ἀναδασωθῇ ὁ δενδρολίβανος.

Μόλις δὲ διασκελίσῃς τὸν οὐδὸν τῆς θύρας καὶ εἰσέλθῃς εἰς τὴν οἰκίαν, συγκίνησις σὲ καταλαμβάνει, γλυκὺ συναίσθημα κατέχει τὴν καρδίαν σου ὡς νὰ εἰσῆλθες εἰς ναόν. Ὄχι ὅμως εἰς ναὸν μεγάλον καὶ ἐκπληκτικόν, ὅπου λατρεύεται συνωφρυωμένος καὶ βαρὺς θεός, ἀλλ' εἰς μικρὸν ναΐσκον, εἰς σκῆνος ὅπου ἐνοικεῖ μικρὰ χαρίεσσα θεότης· ἡ οἰκοκυροσύνη σὲ περιβάλλει ἀπὸ παντοῦ πέριξ, ἅπτεταί σου γλυκέως, σοὶ πρυσμειδιᾷ νομίζεις· φαντάζεσαι κρινοδακτύλους χεῖρας διατρεχούσας ἀστραπιαίως καὶ ταξιθετούσας τὰ ἔπιπλα καὶ ἕνα ὀφθαλμὸν καλλιτεχνικόν, προσηλωμένον ἡμέραν καὶ νύκτα ἀγρύπνως ἐπ' αὐτῶν. Ὅλα εἶνε ἐν τάξει· τίποτε δὲν λείπει. Αἱ ἕδραι ἐξ κατὰ τάξιν τοποθετημέναι, καινουργεῖς ὡσεὶ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐξῆλθον τῶν χειρῶν τοῦ τεχνίτου· ὁ κομμὸς μὲ δύο ὑαλίνους ἀνθοδόχας καὶ ἀποστράπτοντα μετάλλινα κηροπήγια καὶ εἰκόνας ἐπ' αὐτοῦ· παρέκει μεγάλη καρυίνη ἱματιοθήκη· εἰς τὸν τοῖχον ὁ καθρέπτης περιβεβλημένον ἔχων τὸ ἐπίχρυσον πλαίσιόν του διὰ διαφανοῦς ὀθόνης· δεξιὰ κρέμαται κεντητὴ ὡρολογοθήκη καὶ ἐπὶ τῆς τραπέζης στρογγύλον ἐργόχειρον ἐν τῷ ὁποίῳ ἐναποτίθεται μεγάλη λάμπα· τὰ παράθυρα καταπράσινα ἀπὸ ἄνθη πρὸ τῶν ὁποίων κατέρχονται ἐκ τῶν ἄνωθεν τὰ παραπετάσματα λευκώτατα, ὡς νὰ ἐπλύθησαν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν. Θύρα ἐπιμελῶς βεβαμμένη ἀνοίγεται εἰς ἄλλον θαλαμίσκον, ἐν τῷ ὁποίῳ διακρίνεις χαρίεντα κοιτῶνα, μὲ φῶς ἀμυδρὸν χαλαρῶνον τὰ νεῦρα εἰς ὕπνον, κλίνην σιδηρᾶν μὲ κεντητὸν οὐρανίσκον, στρωμνὰς καθαρὰς, κιβώτια ἐπιμελῶς τοποθετημένα, ὥστε νὰ μὴ κατέχωσι περισσότερον τοῦ πρέποντος χῶρον, καὶ παραπετάσματα παντοῦ καὶ εἰκόνας εἰς τοὺς τοίχους καὶ κανδήλαν καίουσαν πρὸ τοῦ εἰκονοστασίου. Βλέπεις καὶ ἄλλην θύραν ἀκόμη καὶ ἄλλο δῶμα μικρόν, χρήσιμον δι' ὅλας τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας. Καὶ ἀπορεῖς πῶς μετεφέρθησαν ἐκεῖ τόσον ὀγκώδη καὶ βαρέα ἔπιπλα, ὁποῖον πνεῦμα ἐπέδρασεν πρὸς τὴν οἰκονομίαν καὶ ταξιθέτησιν αὐτῶν, ὁποῖαι χεῖρες εἰργάσθησαν διὰ τὰ τόσον κομψὰ καὶ χαρίεντα ἐν τῇ ἐλαφρότητι τῶν χρωμάτων ἐργόχειρα ἐκεῖνα, τί ἤρκεσε νὰ μεταβάλῃ τὴν τρώγλην ἐκείνην τοῦ βράχου εἰς σπήλαιον χαριτωμένης νύμφης. Συγκινεῖσαι δ' οὕτω διαβλέπων ἐπ' αὐτῶν ὅλων ὡς ἐν κατόπτρῳ τὴν συζυγικὴν ἁρμονίαν, τὸν ἐργάτην καὶ τὴν πτωχήν, συνδεδεμένους οὕτω καὶ συναγωνιζομένους διὰ τὴν προκοπὴν καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ οἴκου των. Καὶ συμφωνεῖς ἐν τέλει ὅτι εὑρίσκονται πολὺ καλὰ ἐκεῖ! . . .

*

Ἤδη ὁ συνοικισμὸς οὗτος δὲν ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ Ἀναφιώτας. Πολλοὶ τούτων ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ ἐπώλησαν τοὺς οἰκίσκους εἰς ἄλλους ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Κυκλάδων. Ὅλοι ὅμως εἶνε ἐργάται, κτίσται, λιθοκόποι, ξυλουργοί, μαρμαροπελεκηταὶ καὶ . . . ψαράδες! Ἀληθῶς, φαίνεται παράξενον ὅτι τοῦ τελευταίου ἐπαγγέλματος ἄνθρωποι κατοικοῦν μεταξὺ τῶν πετρῶν ἐκείνων ὅσον θὰ ἐφαίνετο παράξενον εἰς τὸν ἀρχαῖον ἕλληνα ἂν συνήντα ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοῦ Ταϋγέτου· πλὴν εἶνε ἀληθές. Καὶ εἶνε ὅλοι ῥωμαλαῖοι, ἐργατικοί, προσηνεῖς, ἔντιμοι, εὐθεῖς χαρακτῆρες ὅπως εἶνε ὅλοι οἱ ἐργατικοὶ πληθυσμοί. Δὲν ἐνθυμοῦμαι φορὰν κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ διῆλθον ἐκεῖθεν καὶ νὰ μὴν ἀπεκόμισα ἐν τῇ ψυχῇ μου ἕνα φίλον· αἰσθάνομαι ἀκόμη ἐπὶ τῆς παλάμης, μετὰ ῥίγους εὐχαριστήσεως τὰς τυλώδεις χειραψίας τῶν ἀγαπητῶν τούτων ἀνθρώπων, τὰς εἰλικρινεῖς καὶ ἀδόλους ὅσον ἡ ψυχή των, ἡ ὁποία διαφαίνεται καθαρὰ καὶ γαλήνιος ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν των πάντοτε

ὁσάκις σοὶ ὁμιλοῦν. Εἶν' ἕτοιμοι νὰ σοὶ δώσωσι πληροφορίας δι' ὅ,τι τοὺς ἐρωτήσεις· νὰ σὲ εἰσαγάγωσιν εἰς τὴν οἰκίαν των, νὰ σοὶ ὁμιλήσωσι διὰ τὴν πατρίδα των καὶ νὰ σοὶ προσφέρωσι, ψαράκια τιγανητά, τὰ ὁποῖα ἠγόρασαν ἀπὸ πρωΐας ἢ κεφτέδες, τοὺς ὁποίους ἡτοίμασαν διὰ νὰ λάβωσιν αὔριον μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν ἐργασίαν των μακράν, καὶ ποτήριον οἴνου, γευστικωτάτου, τὸ ὁποῖον ἔστειλεν εἰς αὐτοὺς κἄποιος κουμπάρος ἀπὸ τὴν Θήραν.

Αἱ δὲ γυναῖκές των εἶνε πιστὰ ἀποτυπώματα τῶν ἀνδρῶν, ὑπήκοοι καὶ ἐργατικαί· ἐρασμιότης ἐπιχύνεται ἐφ' ὅλου τοῦ σώματός των, ἐρασμιότης οὐχὶ τόσον τῆς καλλονῆς, ἀλλὰ τῆς προθύμου μερίμνης τῆς συζύγου τῆς μητρὸς καὶ τῆς οἰκοδεσποίνης. Σοὶ ὁμιλοῦν μὲ σκυμμένην κάτω τὴν κεφαλήν· ἀποκρίνονται μὲ τόνον μελαγχολίας ὅταν τὰς ἐρωτᾷς διὰ τὸν τόπον των, μειδιῶσι ὅταν ταῖς ὁμιλεῖς διὰ τὰ τέκνα των καὶ κοκκινίζουν ὅταν ἐπαινῇς τὴν μέριμνάν των. Ἂν καμμία τούτων σὲ ἴδῃ βλέποντα κάτω τὴν ἄποψιν, σὲ ἐπισκοπεῖ πρῶτον ἀπὸ τοῦ παραθύρου, σὲ ἐξετάζει ἀπὸ κεφαλῆς μέχρις ὀνύχων καὶ ἂν τῇ ἐμπνεύσῃς ἐμπιστοσύνην, ἂν ἀναγνώσῃ ἐπὶ τοῦ προσώπου σου εὐφροσύνην διὰ τὸ ἐκτυλισσόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας σου θέαμα, δὲν σὲ καλεῖ εἰς τὴν οἰκίαν ὅπως ὁ ἄνδρας της, σοὶ προσφέρει ὅμως καθισμα ἂν θέλῃς ν' ἀπολαύσῃς ἀνετώτερον τὴν σκηνογραφίαν, μὲ χαρωπὸν πρόσωπον ὡσεὶ ὑπερήφανος διότι κατέχει τοιαύτην θέσιν ὁ οἰκίσκος της· σοὶ δεικνύει τὰ μονοπάτια χαμογελῶσα, σοὶ διηγεῖται ὅτι τὸ νερὸ τὸ φέρουν κατάκοποι ἀπὸ κατω, ὅτι τὰ ὀθόνια των τὰ ἁπλώνουν ὀπίσω εἰς τὸ Θέατρον τοῦ Διονύσου καὶ ἐν τῇ ῥύμῃ τοῦ λόγου της παρασυρομένη σοὶ παραπονεῖται ὅτι εὑρίσκεται ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἀδάμ. Ἂν ὅμως εἴπῃς εἰς αὐτὴν νὰ ἀφήσῃ αὐτὴν τὴν ἐξορίαν θ' ἀπαντήσῃ προθύμως ὄχι, χιλιάκις ὄχι! Διότι κατὰ τὰ ἄλλα εἶνε καλὰ ἐκεῖ· ὑγεία, μακάρι πάντοτε· ἀέρα δροσερόν, θέαν ἐξαισίαν, ἥλιον . . . δὲν τὰς μέλει καὶ τόσον διὰ ἥλιον.

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

Ὑπάρχουσιν ἐλαττώματα, ἅτινα προφυλάττουσιν ἀπό τινας ἐπιδημικὰς κακίας. Οὕτως ἐν καιρῷ πανώλους δὲν προσβάλλονται πολλάκις ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ οἱ πάσχοντες ἐκ τεταρταίου πυρετοῦ.

*

Αἱ ἐφημερίδες εἶνε οἱ σιδηρόδρομοι τοῦ ψεύδους.

*

Ἡ ἐπιθυμία τῆς εὐτυχίας φαρμακεύει τὴν ἀπόλαυσιν.

ΧΑΡΑΛΔΟΣ

Ο ΗΓΕΜΩΝ ΤΩΝ ΒΑΡΙΑΓΩΝ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΙΣΤΟΡΗΜΑ

(Συνέχεια, ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Ἐν ἄλλῃ δὲ πάλιν περιπτώσει, μαχόμενος ἐν Συρίᾳ, ἐπεσκέφθη τὴν Παλαιστίνην, καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ὅπου παρέμεινε δέκα ὅλας ἡμέρας. Γνωρίζων ἤδη τὴν κλεινὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρωτεύουσαν, τας Ἀθήνας, μεγάλην ἠσθάνθη χαρὰν ἐκ τοῦ σύνεγγυς μελετῶν καὶ τὰ τῆς ἱερᾶς τοῦ χριστιανισμοῦ κοιτίδος, τῆς ἐπιγείου ταύτης Σιών. Καὶ προσεκύνησε μὲν εὐλαβῶς τὰ σεπτὰ τεμένη, τήν τε φάτνην τῆς Βηθλεὲμ καὶ τὸ σπήλαιον τοῦ Γολγοθᾶ, ἀλλ' οὐχ' ἧττον ἀπέμεινε πιστὸς εἰς τοὺς Ἄζους. Σχετισθεὶς πλέον τὰ διάφορα τῆς γῆς ἔθνη, εὗρεν αὐτὰ πάντα τὴν ἰδίαν πίστιν ὡς μόνην ὀρθὴν κηρύττοντα, καὶ τὰς λοιπὰς μετὰ θλιβερᾶς, ἀλλὰ καὶ γενικῆς μικρονοίας ἀναθεματίζοντα καὶ βδελυσσόμενα. Ἐπείσθη δὲ σὺν καιρῷ ὅτι πάντα τὰ θρησκεύματα κέκτηνται τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἀξίαν, ἤτοι αὐθόρμητόν τινα λατρείαν ὄντος ὑπερτάτου καὶ ἀγνώστου, ἐξ οὗ τὰ πάντα ἐπήγασαν, συγκεκαλυμμένην ὑπὸ τὸν φόρτον παντοίων ἀνθρωποτεύκτων καὶ συνήθως τερατομόρφων μυθευμάτων. Ὁλοσχερῶς δὲ φωτισθεὶς περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων διὰ μακρᾶς μελέτης καὶ σκέψεως, ἐσεβάσθη ἔκτοτε πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀνθρωπίνων γενῶν τὰς πεποιθήσεις, ἀλλὰ διετήρησεν ἐκείνην, ἐν ᾗ ἐγεννήθη, ὡς ἔχουσαν μετὰ τῶν λοιπῶν κοινὸν τό τε πλεονέκτημα τῆς πιθανῶς ἀληθοῦς καίτοι ὁμιχλώδους βάσεως, ὡς καὶ τὰ μειονεκτήματα τῶν τερατολογημάτων, δι' ὧν ἡ ἀνθρωπίνη δεισιδαιμονία περιέβαλλε τὴν βάσιν ἐκείνην.

Ἀλλὰ περὶ μιᾶς τῶν ἐν λόγῳ στρατιῶν γενήσεται κατ' ἀνάγκην εὐρύτερος λόγος, καθ' ὅσον ζωηρὸν κέκτηται δι' ἡμᾶς τὸ ἐνδιαφέρον.

Ὀλιγίστας ἔχομεν εἰδήσεις περὶ τῆς κατὰ τὸν μεσαίωνα τύχης τῶν Ἀθηνῶν, γνωρίζοντες μόνον ὅτι διέσωζον πάντοτε ἀπαύγασμά τι τῆς ἀρχαίας αἴγλης, ἐκ μαρτυρίας ἰδίως, ἣν, κατὰ παράδοξον συγκυρίαν, εὑρίσκομεν εἰς τὰ δημώδη ᾄσματα τοῦ βορρᾶ. Ἐν ἑνὶ αὐτῶν φημίζεται ἡ ποτὲ περίβλεπτος πόλις «ὡς μήτηρ πάσης ἐπιστήμης, ὡς τροφὸς τῶν φιλοσόφων, καὶ μηδεμίαν ἔχουσα ὁμοίαν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν φήμην.» Καὶ πολὺ μὲν τοῦ ἐπαίνου τούτου ὀφείλεται εἰς τὸ εὐφάνταστον τοῦ ποιητοῦ, καθ' ὅσον ἀλλαχόθεν γνωρίζομεν ὅτι ἀσυγκρίτως ἀφνειότεραι καὶ πολυπληθέστεραι, κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐποχήν, ἦσαν πόλεις ἕτεραι, ἐν αἷς προεξῆρχον αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Κό-

ρινθος, διὰ τὰ ἐν αὐταῖς περιωνυμα μεταξουργεῖα, ἀλλ' ἀναμφήριστον ὁπωσδήποτε ὅτι ἐλειτούργουν ἔτι ἐν Ἀθήναις τὰ διδασκαλεῖα ἐκεῖνα, δι' ὧν ἡ πόλις ἀνεδείχθη ἀείποτε τὸ διανοητικὸν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου κέντρον. Ἀπὸ τοῦ τέλους δὲ ἰδίως τοῦ 8ου αἰῶνος, ὅτε, δύο ἐξ Ἀθηνῶν κόραι, ἡ Εἰρήνη καὶ ἡ Θεοφανώ, ἀνεδείχθησαν Αὐτοκράτειραι, οὐδὲν σχεδὸν πλέον περὶ τῆς πόλεως μανθάνομεν μέχρι τοῦ 11ου, πλὴν τῆς ἐκεῖ ἐξορίας ἐπισήμων τινῶν ἀτόμων, θεωρουμένων ὡς ἐνόχων ἐσχάτης προδοσίας, καὶ τῶν ὀνομάτων ἐνίων ἐπισκόπων.

Ἀλλ' ἀπὸ τῆς 11ης ἑκατονταετηρίδος αἱ εἰδήσεις ἀποβαίνουσι συνεχέστεραι. Καὶ πρῶτον γεγονὸς εἰς ἄκρον ἀξιομνημόνευτόν ἐστιν ἡ κάθοδος τοῦ Βουλγαροκτόνου. Ἀποπερατώσας ἐν ἔτει 1018 τὸν εἰκοσιπεντατετῆ κατὰ τῶν Βουλγάρων ἀγῶνα, ὁ Βασιλεὺς ἐκεῖνος ἐπεχείρησε θριαμβικὴν διὰ τοῦ Κράτους πορείαν, καὶ κατέληξεν εἰς Ἀθήνας, ὅπερ μαρτυρεῖ τὸ μέγα τῆς πόλεως ἀξίωμα εἰς αὐτῶν τῶν Αὐτοκρατόρων τὰ ὄμματα· διότι ἄλλως ἐφαίνετο φυσικωτέρα ἡ μετάβασις εἰς Κόρινθον, ἥτις ἦν Καθέδρα τοῦ Στρατηγοῦ τῆς Πελοποννήσου, καὶ διὰ τὸν εἰς Βυζάντιον ἀνάπλουν ἐπιτηδεία. Καὶ δή, ἀφιχθεὶς εἰς τὸ ἄστυ τῆς Παλλάδος, ὁ Βασιλεὺς ἀνῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ λαμπρῶς ἐσκευασμένου εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν Παρθενῶνα, ὅστις διετηρεῖτο εἰσέτι ἀκέραιος, μετατραπεὶς εἰς περικαλλῆ ναὸν τῆς Παναγίας, καὶ ταύτῃ δοὺς τὰ τῆς νίκης εὐχαριστήρια, ἐκόσμησε δι' ἀναθημάτων πολυτελῶν τὸν σηκὸν αὐτῆς. Οὕτω δὲ τιμήσας τὴν πόλιν, κατῆλθεν ἐν παρατάξει εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ ἀπέπλευσε διὰ τοῦ ἐκεῖ συγκεντρωθέντος στόλου.

Ἐκ δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἑπομένου αἰῶνος διεσώθησαν ἡμῖν αἱ μαρτυρίαι δύο ἐκ τῆς δύσεως περιηγητῶν, τοῦ Βουργουνδίου Γουΐδωνος καὶ τοῦ Ἰσλανδοῦ Σαιβούλφ. Ὁ πρῶτος ἐγκωμιάζει τὰς Ἀθήνας ὡς μητέρα τῆς φιλοσοφίας καὶ καλλιεπείας, ἀλλ' ἰδίως θαυμάζει τὸ ἀκοίμητον φῶς, τὸ ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου Μαρίας διατηρούμενον, ὅστις, καθ' ἃ λέγει, ὀνομαζόμενος ἄλλοτε Προπύλαιον, ᾠκοδομήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰάσονος. Παράδοξος σύγχυσις ἰδεῶν! Ὁ δὲ Σαιβούλφ, ἐπανακάμπτων ἐκ Παλαιστίνης κατὰ τὸ 1102, ἀφικνεῖται εἰς Πάτρας, ἃς ἀποκαλεῖ πόλιν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, καὶ διαπλεύσας ἐκεῖθεν εἰς Κρέουσαν, καταφθάνει μετὰ δύο ἡμέρας εἰς Θήβας, τὸ μὲν πεζὸς τὸ δ' ἐπὶ ὄνου. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀναφέρει τὰς Ἀθήνας, περιωνύμους, καθ' ἃ λέγει, διὰ τὸ ἐν αὐταῖς κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, καὶ τὸν ἅγιον Διονύσιον, ἐκεῖ γεννηθέντα καὶ ὑπὸ τοῦ Παύλου κατηχηθέντα.

Ἐκ δὲ τοῦ ἔτους 1198 διασώζεται ὑπομνηστικὸν περὶ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ περιωνύμου αὐτῆς Ἀρχιερέως Μιχαὴλ τοῦ Χωνιάτου, καὶ ὑποβληθὲν εἰς τὸν Ἀλέξιον Κομνηνόν. Ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν ὅτι σπουδαῖα ἐκέκτητο ἡ πόλις προνόμια. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, εἰς τὸν στρατηγὸν τῆς Ἑλλάδος ἀπηγορεύετο ἥ τε εἴσοδος, ἡ ἐξ αὐτῆς εἴσπραξις παντὸς φόρου, καὶ ἡ ἐπὶ τῶν Ἀρχόντων ἐνάσκησις τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας· καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πρὸς συντήρησιν τοῦ στόλου ἐκτάκτων εἰσφορῶν κατ' ἐλάχιστον μετεῖχον αἱ Ἀθῆναι. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὀλίγον ἐσέβοντο τὰ προνόμια ταῦτα οἱ διάφοροι Στρατηγοί. Προφασιζόμενοι τὴν προσκύνησιν τῆς ἐν τῇ Ἀκροπόλει Θεομήτορος, εἰσήρχοντο εἰς τὸ ἄστυ μετὰ στρατιᾶς ὅλης ἀκολούθων, οἵτινες ἐξ αὐτοῦ ἐτρέφοντο καὶ μισθὸν ἀπῄτουν ὑπέρογκον· ἔχοντες δὲ συνεργοὺς τοὺς κακοηθεστέρους τῶν ἐγχωρίων κηφήνων, ἐφυλάκιζον καὶ ἀπεγύμνουν τοὺς εὐπορωτέρους κατοίκους, μεθ' ὃ ψηφίσαντες βαρύτατον γενικὸν φόρον, ἀπήρχοντο, καθ' ὁδὸν πάλιν καταπιέζοντες καὶ διαρπάζοντες. Τῶν ἀδικημάτων τούτων πολλάκις ζητήσας ὁ Χωνιάτης παρὰ τῶν Στρατηγῶν τὴν κατάπαυσιν, καὶ μὴ εἰσακουσθείς, συνέταξε τότε μετὰ πολλῆς εὐλαβείας, ἀλλ' ἅμα καὶ θάρρους, τὸ ἐν λόγῳ ὑπομνηστικόν, ὡς ἐλέγοντο τότε αἱ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῶν κατοίκων ἀναφοραί.

Ὅτι δὲ ὀνομαστὰ ἦσαν ἔτι τῆς πόλεως τὰ ἐκπαιδευτήρια, κατά τε τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν, μανθάνομεν ἐκ τοῦ ἑξῆς: Ὁ Παγκρατίδης Δαυὶδ Β'., ὁ τῆς Γεωργίας ἄρξας ἀπὸ 1088 — 1125, ἔπεμπεν εἰς Ἀθήνας εἴκοσι κατ' ἔτος νέους, ὅπως διδαχθῶσι τήν τε Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν σοφίαν φημίζεται δὲ ἰδίως εἷς μεταξὺ αὐτῶν, κλεισθεὶς ἐν Γεωργίᾳ ὡς ἐπικὸς ποιητὴς καὶ βιβλιοφύλαξ. Τοιοῦτοι δὲ τῶν Μουσῶν λάτρεις προήρχοντο καὶ ἀλλαχόθεν. Ὁ Μάγιστρος Αἰγίδιος, περιώνυμος ἰατρικὸς συγγραφεύς, ἀκμάσας ἐν Παρισίοις τῷ 1198, ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις. Ὁμοίως καὶ ὁ Ἄγγλος Μάγιστρος Ἰωάννης Βαζιγγεστόκης, ἀποβιώσας τῷ 1252 ὡς Ἀρχιδιάκονος τοῦ Λάϊσεστερ, καὶ διδαχθεὶς ἰδίως τὰ βαθύτατα μυστήρια τῆς σχολαστικῆς σοφίας παρά τινος νεάνιδος, Κωνσταντίνης καλουμένης, καὶ εἰκοσαετοῦς μόλις, ἥτις οὐ μόνον ἐπὶ παντοίᾳ παιδείᾳ διέπρεπεν, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλῶς προεφήτευε τοὺς λιμοὺς, τὰς καταιγίδας, τὰς ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου, καὶ αὐτοὺς τοὺς σεισμούς. Ἦν δὲ αὕτη θυγάτηρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, καὶ πιθανώτατα τοῦ Χωνιάτου. Ἐν τούτοις ὁ πολὺς Χόπφ, ἐν τῇ μεσαιωνικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ, παρατηρεῖ ὅτι, καίτοι ἄλλως σοφὸς ὁ ἀνήρ, ἐχώλαινε περὶ τὴν ἐτυμολογίαν, καθ' ὅσον τὴν λέξιν Ἀθῆναι παράγων ἐκ τοῦ στερητικοῦ *α* καὶ *θάνατος*, ἀθάνατον τὴν πόλιν ἀπεφήνατο.

Ὁ Μιχαὴλ Χωνιάτης ἦν πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ ὁμωνύμου χρονογράφου Νικήτα, καὶ εἷς τῶν χρηστοτέρων, τῶν εὐφυεστέρων καὶ λογιωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς. Πατρίδα εἶχε τὰς ἐκ Φρυγίας Χώνας, ἤτοι τὰς Κολοσσὰς τοῦ Ἡροδότου καὶ Ξενοφῶντος· αὗται, πόλις μεγάλη ἐπὶ Περσῶν, παρήκμασαν ὅτε παρ' αὐτὰς ἐκτίσθησαν ἡ Ἱεράπολις καὶ ἡ Λαοδίκεια, ἐπὶ Στράβωνος καὶ Πλινίου. Εἰς Κολοσσὰς ἐν τούτοις καθιδρύθη μία τῶν πρώτων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν, πρὸς ἣν ὁ Παῦλος ἀπηύθυνε τὴν γνωστὴν ἐπιστολήν. Κατὰ δὲ τὸν 12ον αἰῶνα, φαίνεται ὅτι ἡ πόλις ἀνέλαβε τὸ πρότερον ἀξίωμα, καθ' ὅσον ὁ Νικήτας ἀποκαλεῖ αὐτὴν εὐδαίμονα καὶ ἰσχυράν.

Ἀφιχθὴ δὲ ὁ Μιχαὴλ εἰς Βυζάντιον, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς παιδεύσεως αὐτοῦ, ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐποχὴν ἐτελεῖτο ἡ σπουδαιοτάτη ἐκείνη μετουσίωσις, ἐξ ἧς προέκυψεν ὁ νεώτερος Ἑλληνισμός. ἤτοι καθ' ἣν, μαρανθέντος πλέον τοῦ Βυζαντισμοῦ, τοῦ ἐν Ἀσίᾳ ἐκ τοῦ νεωστὶ κατισχύσαντος χριστιανισμοῦ παραχθέντος, ἐπεκράτησεν ἡ λεγομένη τῶν λογίων τάξις, ἡ συγκειμένη ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες πάσας αὐτῶν τὰς ἐμπνεύσεις ἠρύοντο, οὐχὶ πλέον ἐκ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀθανάτων δέλτων τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων.

Ἡ ἐν λόγῳ νέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ φάσις, διαχύσασα ζωτικὴν ἰκμάδα εἰς τὰς φλέβας τῆς καταρρεούσης Αὐτοκρατορίας, παρέτεινεν ἐπὶ τρεῖς ἔτι αἰῶνας τὸν βίον αὐτῆς· ὅτε δὲ ἀπαύστως ὑπὸ τῶν Παπῶν ὑποσκαπτομένη, ὑπέκυψε τέλος αὕτη εἰς τοὺς Σταυροφόρους, καὶ ὀλίγον ἀργότερον εἰς τοὺς Ὀθωμανούς, τὸ θεσπέσιον ἐκεῖνο τοῦ Ἑλληνισμοῦ πνεῦμα, διαχυθὲν ἀνὰ τὴν ἑσπερίαν διὰ τῶν προσφύγων, παρεσκεύασε τὴν ἀναγέννησιν τῶν φώτων, ἐξ ἧς προέκυψεν ἅπας ὁ σύγχρονος πολιτισμός.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰδικώτερον τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἀκμάσας τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο διὰ τῶν διδασκάλων καλλιεργούμενον, ὑπὸ τὸν σκοτεινὸν τῆς δουλείας πέπλον, ἐξέθρεψε τέλος τὴν ἔνδοξον Ἐπανάστασιν, ἐξ ἧς προέκυψεν ἡ σημερινὴ Ἑλλάς· ὥστε ἄμεσοι κληρονόμοι καὶ διάδοχοι τῆς ἐν λόγῳ σχολῆς, ἐσμέν, ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ἀπόγονοι τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου πολὺ μᾶλλον, ἢ τῶν Παλαιολόγων καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Μανασσῆ. Ἀκριβῶς δὲ διότι πάσας ἡμῶν τὰς ἐμπνεύσεις ἀρυόμεθα ἐκ τῶν θεσπεσίων ἐκείνων πηγῶν, ὁρῶμεν τὸν νεώτερον Ἑλληνισμὸν τοσοῦτον διάφορον τοῦ Βυζαντινοῦ, καὶ βαίνομεν, ἀναπλασθέντες, γοργῷ τῷ βήματι πρὸς τύχας περικλεεῖς.

Ἐν Βυζαντίῳ ὁ Χωνιάτης διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Εὐσταθίου, τοῦ περιβλέπτου τῆς Θεσσαλονίκης ἐπισκόπου, οὗ διασώζεται ἡ θαυμασία περὶ τῆς ἁλώσεως τῆς μεγαλοπόλεως ἐκείνης διατριβή, καὶ ὅστις ἐτύγχανεν ἡ ἀληθὴς ἐκπροσωποποίησις τῆς κυοφορουμένης ἀναβιώσεως. Σύνοικος δὲ αὐτοῦ γενόμενος, ἐποτίσθη δαψιλῶς τὰ νάματα τῶν μεγαλοφρόνων ἀναμνήσεων, τῶν χαριεστάτων ἰδεῶν, τῶν γενναίων συγκινήσεων, καὶ τῶν ὑψηλῶν χριστιανικῶν δογμάτων, ἐξ ὧν διεπλάττετο ἡ νέα Ἑλληνικὴ ἀνατροφή. Καὶ ἀφοῦ ἐχωρίσθησαν δὲ οἱ δύο ἐκεῖνοι ἄνδρες, διετηρήθη μεταξὺ αὐτῶν ἀλληλογραφία, ἐξ ἧς διεσώθησαν ἐπιστολαί τινες, ἀποπνέουσαι ἀμίμητον ἄρωμα ἀκραιφνοῦς Ἑλληνικῆς εὐφυΐας καὶ χάριτος.

Ἀργότερον παρὰ τῷ Μιχαὴλ ἐστάλη ὁ νεώτερος ἀδελφὸς Νικήτας, πρὸς ὃν προσηνέχθη ἀείποτε ὡς πατήρ. Καὶ οὗτος μὲν προήχθη μετὰ τοῦτο εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα, συνεδέθη μετὰ τοῦ περιφανοῦς οἴκου τῶν Βελισσαριωτῶν, ἀπογόνων τοῦ μεγάλου Βελισσαρίου, περιεπλάκη εἰς ποικίλας πολιτικὰς ἐνεργείας, παρέστη εἰς τὴν πτῶσιν τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Ἀγγέλων, εἰς τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Λατίνων, καὶ τέλος συνέδραμεν εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς ἐν Νικαίᾳ βασιλείας τῶν Λασκάρεων, ἐνῷ ἧττον περιφανὲς ἀπέβη τὸ στάδιον τοῦ Μιχαὴλ· ἀλλ' ἀκμαῖον διετηρήθη ἀείποτε τὸ μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν φίλτρον, καὶ ὅτε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, γέρων πλέον καὶ εἰς Κέαν ἐξόριστος, ἀφοῦ οἱ Φράγκοι ἐκράτησαν τῶν Ἀθηνῶν, ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ Νικήτα, ἐξέβαλεν, ἐν τῇ μονῳδίᾳ, ἣν περὶ αὐτοῦ συνέγραψε, κραυγὴν γοερὰν καὶ σήμερον ἔτι συγκινοῦσαν.

Εἰς τὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις προαχθεὶς εἰς τὸ Ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα ἐπὶ Φωτίου, περιελάμβανε δέκα ἐπισκοπάς, προεχειρίσθη ὁ Μιχαὴλ κατὰ τὸ 1178. Ἀφιχθεὶς δὲ εἰς τὴν ἕδραν αὐτοῦ, καίτοι, ὡς εἴδομεν, ἡ περίβλεπτος πόλις διετήρει εἰσέτι αἴγλην τινά, εὗρεν αὐτὴν τοσοῦτον μειουμένην τοῦ θεσπεσίου ἰδανικοῦ, ὅπερ διὰ τῆς φαντασίας ἀνέπλαττεν, ὥστε τὸ ἄλγος ἅπαν τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐξέχυσεν εἰς ποίημα, οὗ μόνον τὸ προοίμιον διεσώθη, καὶ ὅπερ μαρτυρεῖ ἐπίσης περὶ τῶν ἐξόχων τοῦ ἀνδρὸς χαρισμάτων. Ἰδοὺ οἱ πρῶτοι στίχοι·

Ἔρως Ἀθηνῶν τῶν πάλαι θρυλλουμένων
Ἔγραψε ταῦτα, ταῖς σκιαῖς προσαθύρων,
Καὶ τοῦ πόθου τὸν θάλπον ὑπαναψύχων.
Ἐπεὶ δ' ἔτ' οὐκ ἦν οὐδαμοῦ, φεῦ, προσβλέπειν
Αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἀοίδιμον πόλιν,
Τοῦ δυσαρίθμου καὶ μακραίωνος χρόνου
Λίθοις, βυθοῖς κρύψαντος, ἠφαντωμένην,
Ἐρωτολήπτων ἀτεχνῶς πάσχω πάθος·
Οἱ τὰς ἀληθεῖς τῶν ποθουμένων θέας
Ἀμηχανοῦντες τῶν παρόντων προσβλέπειν,

Τὰς εἰκόνας ὁρῶντες αὐτῶν, ὡς λόγῳ,
Παραμυθοῦνται τῶν ἐρώτων τὴν φλόγα.
Ὡς δυστυχὴς ἔγωγε καινὸς Ἰξίων,
Ἐρῶν Ἀθηνῶν, ὡς ἐκεῖνος τῆς Ἥρας,
Εἶτα λαβὼν εἴδωλον ἠγλαϊσμένης,
Φεῦ, οἷα πάσχω καὶ λέγω τε καὶ γράφω!
Οἰκῶν Ἀθήνας οὐκ Ἀθήνας που βλέπω,
Κόνιν δὲ λυπρὰν καὶ κενὴν μακαρίαν.
Ποῦ δὴ τὰ σεμνὰ τλημονεστάτη πόλις;
Ὡς φροῦδα πάντα καὶ κατάλληλα μύθοις·
Δίκαι, δικασταί, βήματα, ψῆφοι, νόμοι,
Δημηγορίαι τε πειθανάγκη ῥητόρων,
Βουλή, πανηγύρεις τε, καὶ στρατηγίαι
Τῶν πεζομάχων ἅμα καὶ τῶν ναυμάχων,
Ἡ παντοδαπὴς Μοῦσα, τῶν λόγων κράτος!
Ὅλωλε σύμπαν τῶν Ἀθηνῶν τὸ κλέος,
Γνώρισμα δ' αὐτῶν οὐδ' ἀμυδρόν τις ἴδῃ.

Ἀλλ' ὁ τὴν πόλιν οὕτως ὑμνήσας καὶ παντοειδῶς ὑπηρετήσας, διέσωσεν αὐτὴν ἐπὶ τέλους καὶ τῆς ὁλοσχεροῦς καταστροφῆς. Ὁ τύραννος τοῦ Ναυπλίου Λέων Σγουρός, ἀφοῦ κατὰ τὸ 1202 ἥρπασε τὴν Κόρινθον καὶ τὸ Ἄργος, ἐπετέθη διά τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης κατὰ τῶν Ἀθηνῶν· ἐνόμιζε δ' εὐχερῆ καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς ποτὲ πανισχύρου πόλεως, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως πάντων τῶν πρὸς ἄμυναν ἀναγκαίων, ἀλλ' ἐλησμόνει τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Μιχαήλ. Οὗτος, ὁπλίσας τοὺς κατοίκους, ἀπεσύρθη μετ' αὐτῶν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐπιτεθέντος δὲ μετ' ὀλίγον τοῦ Σγουροῦ, τοσοῦτον τελεσφόρως ἀντέστη διὰ παντοίων μηχανημάτων, ἐπιθετικῶν τε καὶ ἀμυντηρίων, ὥστε ὁ τύραννος, ἀπογνούς, ἐνέπρησε τὴν κάτω πόλιν, καὶ εἶτα κυριεύσας τὰς Θήβας, διῆλθε τὰς Θερμοπύλας, καὶ εἰσήλασεν εἰς τὴν Λάρισσαν.

Καὶ ταῦτα μὲν εἰσι γεγονότα μεταγενέστερα, μαρτυροῦντα ὅτι ἀναλλοίωτος ἀπέμεινεν ἡ τῶν Ἀθηνῶν θέσις μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν, ὀλίγον ἀργότερον, ἱδρύθη ἐν αὐταῖς ἡ λαμπρὰ δεσποτεία τῶν Φράγκων Δουκῶν· ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν ἡμέτερον ἥρωα.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1041 ἠγγέλθη αἴφνης ἡ ἔκρηξις στάσεως ἐν Πειραιεῖ, ἐξ οὗ καθίσταται δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἐπίνειον τοῦ ἄστεως διετήρει εἰσέτι ἀκμήν τινα. Περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐξεγέρσεως οὐδὲν λέγεται, καθ' ὅσον ὁλοσχερῶς περὶ αὐτῆς σιγῶσιν οἱ χρονογράφοι· καὶ ὁ μὲν Χόπφ ὑποθέτει αὐτὴν ἐκ συνεννοήσεως μετὰ Σλαύων ἢ Σαρακηνῶν γενομένην, ἀλλὰ πιθανώτερον ὅτι προεκινήθη καὶ αὕτη, ὡς ἡ τῆς Βουλγαρίας καὶ Νικοπόλεως, ἐκ τῆς ἀπηνοῦς τοῦ Ὀρφανοτρόφου χρηματολογίας. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει γνωρίζομεν θετικῶς ὅτι πρὸς καταστολὴν αὐτῆς ἀπεστάλη ὁ Χαράλδος μετὰ δέκα νηῶν.

(Ἕπεται συνέχεια) Κα. Ραγκαβης.

Τὸ κατωτέρω ποίημα ἐλήφθη ἐκ τῆς συλλογῆς «Τὰ μακρὰν καὶ τὰ πλησίον» τυχούσης τοῦ πρώτου ἐπαίνου ἐν τῷ Φιλαδελφείῳ Ποιητικῷ Ἀγῶνι.

Η ΝΗΣΙΩΤΙΣΣΑ

ΕΜΜΕΤΡΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἡ δοσκοποῦλα στοῦ βουνοῦ τὴν πλάτη
συλλογισμένη στέκει καὶ κυττᾷ.
Τὸ γαλανό της τὸ μεγάλο μάτι
στῆς μακρυσμέναις θάλασσαις πετᾷ.

Σὰν ὄνειρο μαγευτικὸ προβάλλει
ἐμπρός της ἡ ὡραία ξενιτειά,
ποῦ ἤκουσε νὰ ζωγραφίζουν ἄλλοι
σὲ κάποια χειμωνιάτικη νυκτιά.

Ἔβλεπε μὲ στολίδια ζηλεμένα
ἀπὸ ἐκεῖ νὰ στρέφῃ κάθε νηά,
ἐνῷ τὰ κάλλη της ἦταν ντυμένα
μὲς στὰ χοντρὰ τοῦ τόπου της πανιά.

Ὁ πειρασμὸς ἐμπῆκε στὴν ψυχή της,
νὰ ἡσυχάσῃ πλέον δὲν μπορεῖ·
στὰ ξένα περπατοῦν οἱ λογισμοί της,
τὴν ξενιτειὰ στὸν ὕπνο της θωρεῖ.

Ὁλόγυρα τὰ πράσινα λαγκάδια
τοῦ κάκου λουλουδίζουν πλουμιστά,
τ' ἀρνάκια της τοῦ κάκου θέλουν χάδια
ἀπ' τὰ χεράκια της τ' ἀγαπητά.

Μὲ ἄσπρο μαντηλάκι στὸ κεφάλι,
ποῦ σκύβει κάτω μελαγχολικά,
ἡ Μάρω κάθεται στὸ περιγιάλι
μὲ δάκρυα στὰ μάτια τὰ γλυκά.

Τῆς λέγ' ἡ μάνα: «Ποῦ θὰ μᾶς ἀφήσῃς
στὰ ἔρημα, τὰ μαῦρα γηρατειά;
Μεῖνε, παιδί μου, θὰ μετανοήσῃς·
πικρὸ 'νε τὸ ψωμὶ στὴν ξενιτειά.»

Ὁ γέρος της πατέρας δακρυσμένος
χαϊδεύει τὴν ξανθή της κεφαλή,
πολλὰ τὴν συμβουλεύει λυπημένος,
καὶ πιότερα τὸ δάκρυ του λαλεῖ.

Ἔξαφνα τὸ ἀτμόπλοιο προβάλλει,
τὰ μαῦρα του πλευρὰ ἀφροβολοῦν,
οἱ ταξειδιῶται τρέχουνε μὲ ζάλη,
φωνάζουν οἱ λεμβοῦχοι καὶ καλοῦν.

Τὶ δάκρυα, φιλιὰ καὶ συγκινήσεις
καὶ ἀναστεναγμοὶ καὶ ἀγκαλιά!
«Μὴ μᾶς ξεχνᾶς!»—«Νὰ γράψῃς μὴν ἀργήσῃς!»
—«Καλό σου κατευόδιο!»—«Ἔχε γειά!»—

Σαρώθηκε ὁ κόσμος· βασιλεύει
γαλήνη κ' ἐρημία στὴ στερνά.
Μαντήλι ἀδῶ κ' ἐκεῖ λευκὸ σαλεύει
ὡς ποῦ τὸ πλοῖο χώνεψε μακρυά.

Μιὰ πίσω, μιὰ ἐμπρὸς ἀργοπατοῦνε
τῆς Μάρως οἱ γονηοὶ μέσ' 'ς τὰ βουνά.
'κεῖ στέκουνε συχνὰ· παρατηροῦνε
τὸ κῦμα μὲ τὰ μάτια των τ' ἀχνά.

Τῆς θάλασσας τ' ἀθέριστο χωράφι
στῆς γῆς τὴν ἄκρη ἔρημο κυλᾷ
κ' ἡ φαντασία των ἐμπρὸς των γράφει
τὴ Μάρω ποῦ μὲ δάκρυ τοὺς γελᾷ...

Τὶ θλιβερὴ στὸ σπίτι των γαλήνη,
τὶ ἐρημιὰ παντοῦ καὶ σκοτινειά!
Ὁ γέρος πέφτει ἄφωνος στὴν κλίνη,
σκεπάζει τὴν καρδιά του καταχνιά.

Βραδυάζει, ἐημερόνει· οἱ δυὸ γέροι
ἐμπρὸς εἰς τὸ κατῶφλι τοῦ σπιτιοῦ
μιλοῦν γιὰ τὸ χρυσὸ των περιστέρι,
μὲ δάκρυα στὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ.

Εἶνε σὰν δυὸ δεντρὰ ποῦ ξερριζόνει
ὀργὴ Κυρίου, ἄγρια νοτιά
καὶ μέσα στὸ χωράφι τὰ ἐαπλόνει
τὸ ἕνα κοντὰ στ' ἄλλο μιὰ νυκτιά.

Καθίζουν στὸ τραπέζι μαραμένοι.
Ἄχ, ἡ καρδιὰ των κάτι 'πιθυμεῖ!
Μιὰ θέσις ἔρημη ἐμπρὸς των μένει...
καὶ δάκρυα ποτίζουν τὸ ψωμί.

Θαρροῦν πῶς θὰ τὴν δοῦνε νὰ προβάλῃ
μὲ τὴν μορφή της τὴν ἀγγελική
ὅτι θ' ἀκούσουν τὴ φωνή της πάλι,
ποῦ γέμιζε τὸ σπίτι μουσική.

Κρέμεται 'κεῖ σὰν παραπονεμένο
τὸ ψάθινό της σκιάδι, μὲ στερνὸ
ὡραῖο λουλουδάκι στολισμένο,
ποῦ ἔκοψεν ἡ κόρη στὸ βουνό.

Σὰν ἅγιο τὸ φυλάττουν οἱ γονηοί της,
φυλάττουν τὴν παλιά της φορεσιά,
παρηγοριὰ μικρὴ στὴν στέρησί της,
στὸν πόνο τῆς καρδιᾶς λίγη δροσιά.

Τὸ πρῶτο γράμμα της! Γιορτὴ μεγάλη!
τ' ἀνοίγουν μὲ λαχτάρα 'ς τὴν καρδιά,
καὶ τὸ διαβάζουν, τὸ διαβάζουν πάλι
καὶ κλαῖνε καὶ οἱ δύο σὰν παιδιά.

Μὲ πόνο τοὺς θυμᾶται νυκταμέρα,
θυμᾶται τὴν ὡραία της φωλιά,
τὴ λευθεριά, τὸν καθαρὸ ἀγέρα,
τ' ἀρνάκια, τὰ λαγκάδια, τὰ πουλιά.

Τὸ δάκρυό της σὰν τὴ βρύσι τρέχει,
σὰν ἄγγελο προσμένει μιὰ γραφή,
μονάχριδη παρηγοριὰ της ἔχει
μιὰ μέρα πίσω πάλι νὰ στραφῇ.

Ἡ μέραις ἐημερόνουν καὶ βραδυάζουν,
συχνὰ τοὺς γράφει ἀπ' τὴν ἐνιτειά,
καὶ ὅλα της τὰ γραμματάκια στάζουν
ἀληθινῆς λαχτάρας τὴ φωτιά.

Μῆνες περνοῦν. Εἶν' εὐχαριστημένη,
τὰ γράμματά της ἔρχονται ἀρηὰ
κι' ἐπάνω εἰς τὸ χρόνο σιωπαίνει,
δὲν στέλλει στοὺς γονεῖς παρηγοριά.

Κάθε φορὰ ὅπου καΐκι φθάνει
ἡ μάνα της πηγαίνει γιὰ γραφή.
Κάθε φορὰ γυρνᾷ ἀπ' τὸ λιμάνι
μὲ δάκρυα καὶ πόνο στὴ μορφή.

Μὰ ἡ γυναῖκες κάτι σουσουρίζουν
μὲ τρόπο μυστικὸ στὴ γειτονιά·
ἐαπλώνονται τὰ λόγια καὶ γυρίζουν
καὶ φθάνουν στοὺς γονεῖς μὲ ἀπονιά.

Σὰν τὸ κερὶ ἡ μάνα ἀναλύει
καὶ τοῦ θανάτου ἔχει τὴ θωριά.
Ἡ θύρα τοῦ σπιτιοῦ θλιμμένη κλείει,
ὁ γέρος πέφτει ἄρρωστος βαρειά.

Ζητᾷ τὴ Μάρω του στὸν πυρετό του,
τὰ μάτια στρέφει γύρω τὰ θαμπά·
νομίζει πῶς γλυκὰ στὸ μέτωπό του
τὸ δροσερό της χέρι ἀκουμπᾷ.

Ἀνασηκόνεται ἀγάλι 'γάλι
καὶ ἐαναπέφτει μ' ἀναστεναγμό....
μονάχα ἡ γρηὰ στὸ προσκεφάλι
τονὲ θωρεῖ μὲ πρόσωπο χλωμό.

Τὴν ὥρα ποῦ ὁ γέρος ἀποθαίνει
μὲ μαχαιριὰ στὰ ἅγια τῆς καρδιᾶς,
ἡ κόρη του ἡ τρισαγαπημένη
χαίρεται τὰ καλὰ τῆς ἐενιτειᾶς.

Κοιμᾶται ἐαπλωμένη στὸ κρεβάτι
ποῦ θάνατον εὑρίσκει ἡ τιμή·
φωτίζει ντροπαλὸ καντήλας μάτι
τὸ μισογυμνωμένο της κορμί.

Σὲ κεντημένα κοίτονται στρωσίδια
τὰ ρόδινά της μέλη κι' ἁπαλά.
ὀλόγυρά της ζηλευτὰ στολίδια,
προσωρινὰ τοῦ ἔρωτος καλά.

Ἀγάπης ὄνειρα τὴν νανουρίζουν,
κοιμᾶται σὲ ἀγάπης ἀγκαλιά,
καὶ μέσ στὴν ἡσυχία φτερουγίζουν
λόγια γλυκά, στενάγματα, φιλιά.

Ὁ ἄγγελος ποῦ μέσα στὴν καρδιά της
αἰσθήματα τῆς ἄναφτε ἀγνά,
ἄνοιξε τὰ φτερὰ τὰ φωτεινὰ
καὶ ἔφυγεν εὐθὺς ἀπὸ κοντά της.

Σὰν ἄστρον ὁποῦ νέφος τὸν χειμῶνα
σκεπάζει μὲ φτερούγα μελανή,
χλωμιάζει τῶν γονηῶν της ἡ εἰκόνα,
ποῦ εἶχε στὴν καρδιά της—λησμονεῖ!

Μὰ ἔφθασεν αὐγὴ φαρμακωμένη,
καὶ στὸ κρεβάτι βρέθη μοναχή!
περνοῦν ἡ μέραις, τοῦ κακοῦ προσμένει
μὲ μαύρη ὑποψία στὴν ψυχή.

Τ'ς ἀγάπης ἦταν ψεύτικα τὰ χείλη,
μὰ ὁ καρπός της βάσανο φρικτό!
Ἐσήκωσε τὸ ρόδινο μαντήλι
καὶ εἶδεν ἀποκάτω σκελετό!

Τὴν τρώγει ἔρωτας, ντροπή, μετάνοια.
Καμμιὰ ψυχὴ δὲν ἔχει νὰ κλαυθῇ,
οὔτε τολμᾷ στὰ καθαρὰ οὐράνια
τὸ μάτι τὸ θολὸ νὰ ὑψωθῇ.

Καὶ μέσ στὴν ἐρημιά, τὴν καταστρόνια
θυμᾶται τοὺς γονεῖς της, τὸ νησί,
τ' ἀθῶά της μικρὰ θυμᾶται χρόνια,
ποῦ ἡ ζωή της ἔτρεχε χρυσῆ.

Κ' ἐξέσπασε σὲ δάκρυα. Τὴν πνίγει,
τὴν καίει ἀναστέναγμα βαρύ.
Νὰ φύγῃ! στὴν πατρίδα της νὰ φύγῃ,
στὴν ἐρημιὰ παρηγοριὰ νὰ βρῇ...

Τοῦ ἔρωτος ἐσύναξε τὰ δῶρα—
καθένα τῆς θυμίζει κάτι τί,
μιὰ τῆς ἀγάπης της οὐράνια ὥρα,
μιὰ τῆς καρδιᾶς της μυστικὴ γιορτή

Ἡ μυρωδιὰ τοῦ ἄνθους ἔχει σβύσει,
τὰ φύλλα μένουν ἄχρωμα, ξηρά.
Ἡ γλυκειὰ φλόγα ἔχει ξεψυχήσει,
καὶ μέν' ἡ ἄγρια, βουβὴ πυρά.—

Πηγαίνει στὸ ἀτμόπλοιο θλιμμένη,
δὲν τηνὲ συνοδεύει μιὰ ψυχή!
Σὲ μιὰ γωνιὰ μαζεύθηκε σὰν ξένη,
σὲ δάκρυα πνιγμένη ἡ φτωχή

Ἀπάνω λάμπει ὁ Ἀποσπερίτης,
ἡ πόλις ἀντικρὺ φεγγοβολᾷ,
κι' ἀκούετ' ἡ μυριόφωνη βοή της·
μεθᾷ, χορεύει, κλαίει καὶ γελᾷ.

Τὸ ἄστρο τῆς θυμίζει τὴν πατρίδα,
καὶ σκέπτεται μὲ τί κρυφὴ χαρά,
μὲ τί χρυσᾶ ὀνείρατα κ' ἐλπίδα
ἐπάτησε τὰ ξένα μιὰ φορά.

Καὶ βλέπει τὴ μεγάλη αὐτὴ Πόλι,
αὐτὴ τὴν ξακουσμένη ξενιτειά,
σὰν θάλασσα ποῦ τὴ χαρά της ὅλη
ἐρρούφηξε σὰν μιὰ σταλαγματιά!

Πατεῖ τὸ χῶμα τῆς πατρίδος πάλι
μιὰν εὔμορφη τοῦ Μάϊ χαραυγή.
Ἔχει στὸ στῆθος της χαρὰ καὶ ζάλη
ἐμπρὸς εἰς τῶν γονέων της τὴ γῆ.

Νομίζει πῶς ἡ πλάσις ὁποῦ χύνει
τριγύρω εὐλογία καὶ χαρά,
ποῦ πάτησε ἀθῶα μιὰ φορά,
μὲ μυστικὴ φωνὴ τὴν κατακρίνει.

Καὶ προχωρεῖ μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη,
μὲ πνεῦμα ζαλισμένο καὶ θολό,
καθὼς ἐκεῖνο τὸν ἁμαρτωλό,
ποῦ τρέμοντας στὴν ἐκκλησία μπαίνει.

Καὶ προχωρεῖ· τὰ τρυφερὰ κλωνάρια
χαϊδεύουν τὴ σκυμμένη κεφαλή·
κορυδαλὸς φωνάζει στὰ χορτάρια,
χρόνια χρυσᾶ στὸ πνεῦμά της καλεῖ.

Λαγκάδι πράσινο μακρὰν ἐφάνη,
ποῦ ἔβοσκε κ' ἐκεῖνη μιὰ φορά.
Μιὰ δόσκισσα τ' ἀρνάκια της τηρᾷ
καὶ τραγουδᾷ καὶ πλέκει 'να στεφάνι.

Πνίγει τὰ δάκρυα τὸ στεναγμό της·
ἀνέβαινε μὲ πίκρα στὴν καρδιά.
Σὲ λίγο ξεπροβάλλει τὸ χωριό της
χωμένο μέσ στὰ πράσινα κλαδιά.

Γλυκειὰ γαλήνη καὶ χαρὰ στὴ φύσι,
καὶ στῆς καρδιᾶς εἰρήνη καὶ δροσιά.
Κατέβαινε χαρούμενη στὴ βρύσι
ἀγνὴ σὰν τὸ λουλοῦδι κορασιά.

Ἐμπρὸς σὲ σπίτι στέκει παλληκάρι,
ὁποῦ τὴν ἀγαποῦσ' ἕνα καιρό·
σιμά του στέκει ταῖρι δροσερό,
ἐανθὸ παιδάκι παίζει στὸ χορτάρι.

Τὸ γέρικο σπιτάκι της παρέκει
μὲ τὴν κληματαριὰ τὴν χαιρετᾷ,
ποῦ τὰ σγουρά της βλασταράκια πλέκει
ἀπάνω σὲ καλάμια σταυρωτά.

Ὁ γέρο πετεινὸς μέσ στὸ κηπάρι
τὸ πρωϊνὸ τραγοῦδι του λαλεῖ,
καὶ στέκουν τὰ λουλούδια της μὲ χάρι
μέσα στῆς γάστραις γύρω στὴν αὐλή.

Καὶ τοῦ σπιτιοῦ τὸ ἅγιο ἀγέρι
πετᾷ μὲ σιγαλὸ μουρμουρισμό,
καὶ παραδείσους περασμένους φέρει
μέσ στὸν ἐκστατικό της λογισμό.

Χρυσῆ ἀκτῖνα ἀπ' τὴ θύρα μπαίνει
καὶ στὸ ἀντικρυνὸ θρονὶ φιλεῖ
τὴν ὄψι τῆς γρηᾶς τὴ μαραμένη
καὶ τὴν ἀσπρόχιονή της κεφαλή.

Συγκίνησις καὶ πόνος τὴν ἁρπάζει,
τὸ τρυφερό της γόνατο λυγᾶ,
τὸ γαλανό της μάτι σκοτεινιάζει—
στὴ θύρα σύρνεται ἀργὰ ἀργά.

Τινάχθηκ' ἡ γρηὰ ἀπ' τὸ θρονί της,
τὸ αὐστηρό της πρόσωπο γελᾷ,
ἀπὸ τὰ μάτια δάκρυο κυλᾷ,
ἀνοίγει τὴν ἀγκάλη στὸ παιδί της.

«Καὶ ὁ πατέρας μου» ρωτᾷ ἡ Μάρω
μὲ φρίκη καὶ προαίσθησι κρυφή.
Σκοτείνιασε τῆς μάνας ἡ μορφή:
«Συντρόφιασε γιὰ πάντα μὲ τὸ Χάρο!»

Ἀριστομένης Προβελέγιος.

ΔΗΜΩΔΗΣ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ

6

ν'Ηρθη νὴ λαμπρουπασχαλιὰ κ' ἡ λαμπρουφορεμένη.
Στολίζ' ἡ μάννα τὸν ὑγιὸ κὴ γὴ ἀδερφὴ τὸν ζώνει.
Στολίζονταν γῆ αὐγενικὲς νὰ πάν' νὰ μεταλάβουν.
Μιὰ κίνησαν κὴ πάγηναν, κινήσαν κὴ παγαίνουν,
μπρουστὰ παγαίν' ἡ νηούσεικους σὰ μήλου μαραμμένου,
σὰν μήλου σὰ τραντάφυλλου σὰ νύφη στολισμένη.
Μιὰ πάν' σιμὰ μιὰ πάν' κοντὰ ς' τὴς ἠκκλησὲς τὴς πόρτης,
μιὰ σὰν τοὺς εἶδαν ἡ 'κκλησὲς κὴ τ' ἅγια τὰ βαγγέλια,
μιὰ ἡ 'κκλησὲς ταράχτηκαν τ' ἅγια βαγγέλια τρέμουν.
Κ' ἡ μάννα του τὸν ρώτησι, μαννά του τὸν ρωτοῦσι:
—ν' Γγιὲ μ' κὴ τ' ἔρτηξις τὸν Θιὸ κὴ δὲ μᾶς στρέγουν τ' ἅγια;
—ν' Ηγὼ 'λησα μαννίτσα μου νὰ μὴ μὲ τὸ ρωτήσης,
κὴ τώρα ποῦ μ' ἠρώτησις θὰ σοὶ τὸ μαρτυρήσω.
ν' Ἄλλη βουλὰ 'ς τὸν πόλημου κὴ ἄλλη βουλὰ 'ς τὸν κούρσου.
ν' Ὅλνοι μαννά μου σκότουναν Πασιάδης Βοϊβοντάδης,
κ' ἠγὼ μαννά μου σκότουνα παπάδης Δεσποτάδης.
ν' Ὅλνοι μαννά μ' χῆρέτισαν Χριστὸν κὴ ἁγιὰ βαγγέλια,
κ' ἠγὼ μαννά μ' χῆρέτισα ματούδι' ἀραχνιασμένα.
ν' Ὅλνοι ἔδηναν τοὺς μαύρους του σεὶ δάφνης σεὶ μυρσίνης,
κ' ἠγὼ δησα τὸν μαύρου μου σεὶ μιᾶς κορῆς κιδοῦρι·
κ' ἡ μαύρους μ' ἠχλημήτρηξι κ' ἡ κόρ' ἀναστηνάζει.

(Ἐκ τῆς *συλλογῆς Θεοχάρη Χ. Γερογιάννη ἰατροῦ*)

Ἡ ἡδονὴ δύναται νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς ἀπάτης; ἀλλ' ἡ εὐτυχία ἔγκειται ἐν μόνῃ τῇ ἀληθείᾳ.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΛΕΙΔΟΚΥΜΒΑΛΟΥ

Ἡ κατὰ τῶν κλειδοκυμβάλων ἐξεγερθεῖσα κατακραυγὴ ἀποτελεῖ τόσον θόρυβον ὅσον καὶ αὐτὰ τὰ κλειδοκύμβαλα· ἐπίσης ἐπάναγκες λοιπὸν καὶ ἐπεῖγον εἶνε νὰ παύσῃ ὁ θόρυβος τῆς κατακραυγῆς ὅσον καὶ ὁ τῶν κλειδοκυμβάλων.

Τὸ κλειδοκύμβαλον εἶνε τὸ μόνον ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου κατορθόνει τις νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς ἄλλους καὶ τὸν ἑαυτόν του ἔτι χωρὶς νὰ ἔχῃ ἔκτακτον μουσικὸν τάλαντον, τὸ μόνον ὄργανον τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ὀρχήστραν ὁλόκληρον. Πράγματι τὰ ἐμπνευστὰ ὄργανα, τὰ ὁποῖα εἶνε ἀδύνατον νὰ παίζῃ τις χωρὶς νὰ γείνῃ πελιδνός, καὶ χωρὶς νὰ ἐξέλθωσιν οἱ ὀφθαλμοί του τῶν κογχῶν των, δὲν φαίνονται νὰ προξενῶσι πολλὴν εὐχαρίστησιν εἰς τοὺς παίζοντας αὐτά, καὶ ὁμοιάζουσι πρὸς ἀληθῆ ὄργανα βασάνου. Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ ὀξύαυλος καθιστᾷ κωφοὺς τοὺς ἀκούοντας καὶ τυφλοὺς τοὺς παίζοντας αὐτόν.

Πάντα τὰ μουσικὰ ὄργανα καὶ ἰδίως τὸ βιολίον ἀπαιτοῦσι παρὰ τοῦ μουσουργοῦντος ἔκτακτον δεξιότητα ὅπως μὴ ἐμποιήσῃ συναισθήματα λίαν δυσάρεστα εἰς τοὺς ἀκροατάς, πρὸ πάντων τὸ βιολίον, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν εἴμεθα βέβαιοι ἂν καίπερ δαμασθὲν καὶ τιθασσευθὲν δὲν θὰ ἐκβάλῃ αἴφνης ὀξὺν τινα τῶν χορδῶν τριγμὸν ὡς κραυγὴν ὀργῆς.

Ἀλλὰ τὸ κλειδοκύμβαλον καὶ χειροηθέστερον εἶνε, ὡς λέγουσιν οἱ ὑπερασπισταί του, καὶ πλείονας ἀπολαύσεις παρέχει, δύναται δὲ νὰ μᾶς τέρψῃ καὶ μετ' ἀφελοῦς χάριτος κρουόμενον καὶ οὐχὶ ὑπὸ ἐξ ἐπαγγέλματος μουσουργῶν.

Δεξιὸς μάλιστα κλειδοκυμβαλιστὴς συνήθιζε νὰ λέγῃ· «Εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον πρέπει νὰ φέρωμεν μόνον τὰς εὐχερῶς ὑπερνικωμένας δυσχερείας, ὥστε οἱ ἀκροαταὶ νὰ μὴ ὑποθέτωσι κἂν ὅτι ὑπῆρξε δυσχέρεια. Ὅταν ἀκούω νὰ μὲ χειροκροτοῦν διότι: δῆθεν κατενίκησα δυσκολίαν τινὰ διαλογίζομαι: Αὐτὸ σημαίνει: ὅτι δὲν τὴν ἐνίκησα ὅσον πρέπει. Ἐφ' ὅσον συλλογίζονται ἐμέ, ἔστω καὶ διὰ νὰ μὲ χειροκροτήσωσι, δὲν εἶμαι εὐχαριστημένος· μόνην τὴν μουσικὴν θέλω νὰ συλλογίζωνται οἱ ἀκροαταί μου, δῆλα δὴ νὰ λησμονῶσι τὸ κλειδοκύμβαλον, τὸν μουσουργόν, ὀλίγον τι τὴν γῆν, ὀλίγον τι τὴν ζωήν, καὶ αἱ ψυχαί των νὰ βυκαλῶνται ἡδυπαθῶς. Τότε μόνον εἶμαι εὐχαριστημένος ἐξ ἐμαυτοῦ, ὅταν βλέπω μορφὰς καταλαμπομένας ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ, ὀφθαλμοὺς ὑγρούς, καὶ πλήρη λήθην τῆς ἐμῆς παρουσίας.»

Οἱ ἀλλεπάλληλοι καὶ ραγδαῖοι τόνοι δὲν εὑηρέστουν εἰς τὸν μουσουργὸν τοῦτον. «Ὅλοι αὐτοὶ οἱ τόνοι, ἔλεγεν, ὁμοιάζουσι πρὸς ὀδυνηρὰς κραυγάς, τὰς ὁποίας ἐκβάλλει τὸ κλειδοκύμβαλον ἐν ᾧ τὸ πλήττουσι. Ἕκαστος τόνος φωνάζει: Εἶμαι ἀπὸ ξύλον! εἶμαι ἀπὸ ξύλον! — Τοῦτο δὰ εἶνε πασίγνωστον, καὶ τοῦτο ἀκριβῶς πρέπει νὰ κατορθώσωμεν νὰ λησμονηθῇ.»

Τὸ κλειδοκύμβαλον καταθέλγει ἡμᾶς ὅτε οἱ μουσουργοῦντες δάκτυλοι φαίνονται συλλέγοντες ἐπὶ τῶν πλήκτρων ὡραίας καὶ χαριέσσας μελῳδίας φυσικῶς καὶ ἀπερίττως ὡσεὶ συνέλεγον εἰς τοὺς ἀγροὺς ῥόδα καὶ ἴα.

Εἰς τὴν μουσικὴν συμβαίνει ὅ,τι καὶ εἰς τὸ ὕφος. Ὅταν περὶ συγγραφέως τινος λέγωμεν ὅτι ἔχει γλαφυρὸν ὕφος, ἀπόδειξις ὅτι τοῦτο δὲν εἶνε ὅσον δεῖ γλαφυρόν· ἂν ἐπί τινος γλυπτικοῦ ἔργου φαίνωνται τὰ ἴχνη τοῦ γλύπτου τὸ ἔργον δεῖται καὶ ἄλλης γλυφῆς.

Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Οἱ ἀσπονδότεροι ἐχθροὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου, οἱ ἐξεγείροντες κατ' αὐτοῦ ἀντιπάθειαν καὶ ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησιν εἶνε οἱ παίζοντες αὐτό. Ἂν οἱ ἀληθεῖς καλλιτέχναι μαγεύωσι διὰ τοῦ κλειδοκυμβάλου, εἶνε ὅμως ἀναντίρρητον ὅτι οἱ μέλλοντες τοιοῦτοι εἶνε αὐτόχρημα ἐχθροὶ τῆς κοινωνίας.

Ὑπεράνω τοῦ θορύβου τῶν κλειδοκυμβάλων ἐγείρεται φοβερὰ ἰαχὴ ἀρῶν καὶ ἀναθεμάτων κατ' αὐτῶν καὶ τῶν μουσουργῶν των.

Συγγραφεύς τις ἀπεκάλεσε τοὺς Παρισίους Πανόπολιν· ποία πόλις σήμερον δὲν δικαιοῦται νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα τοῦτο; Βλέπομεν δὲ ὅτι πᾶσαι αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην ν' ἀποσείσωσι τὸν ζυγὸν τοῦ κλειδοκυμβάλου. Ἐν ᾧ δὲ συνήθως τὰ θύματα, τὰ ἔχοντα ἀνάγκην παρηγορίας, φωνάζουσι καὶ παραπονοῦνται, ὑπὸ τὴν τυραννίαν ταύτην ὅλον τὸν θόρυβον ἀποτελοῦσιν οἱ βασανισταὶ καὶ οἱ δήμιοι.

Πρέπει νὰ εὑρεθῇ που μία νῆσος εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μεταφέρωμεν τοὺς κλειδοκυμβαλιστὰς καὶ τοὺς μαθητάς αὐτῶν. Δὲν εἶνε ἀπαραίτητον ἡ νῆσος αὐτὴ νὰ εἶνε ἔρημος. Ἂν δὲν εἶνε δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ γίνῃ· οἱ ἰθαγενεῖς, ὡς εἶνε ἐπόμενον θὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν πραχρῆμα.

Ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης οἱ ἐνεστῶτες καὶ μέλλοντες κλειδοκυμβαλισταί, οἱ περιώνυμοι καὶ οἱ ἐπικείμενοι θὰ πλήττωσι κατ' ἀρέσκειαν τὰ κλειδοκύμβαλα, τὰ δὲ ταλαίπωρα κλειδοκύμβαλα θὰ ἐκβάλωσι τὰς ὀξείας κραυγάς, τὰς ἀγωνιώδεις ὠρυγάς των, τὰς ὁποίας οἱ παίζοντες μᾶς παριστάνουσι συνήθως ὡς σκάλας ἢ γυμνάσματα.

Ἐφ' ὅσον κλειδοκυμβαλιστής τις δὲν καταστῇ ἀληθῶς ἔξοχος δὲν θὰ τῷ ἐπιτρέπεται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς νήσου. Ὅταν γείνῃ ἔξοχος καὶ θέλει νὰ δώσῃ συναυλίαν θὰ τὸν μεταφέρωσιν εἰς τὰς πόλεις διὰ κλειστῆς καὶ αὐστηρῶς φρουρουμένης ἁμάξης. Ἅμα τῷ πέρατι τῆς συναυλίας θὰ ἐγκλείεται εἰς τὴν ἅμαξαν καὶ θὰ μετάγεται τάχιστα εἰς τὴν Κλειδοκυμβαλόννησον.

Ἄλλο μέσον σωτηρίας δὲν ὑπάρχει.

Κ. *

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ — ΤΕΧΝΑΙ

Τὸ θέατρον Bijou ἐν ἐκ τῶν τεσσάρων περικαλλεστάτων θεάτρων τοῦ Μελβούρνου, τῆς πρωτευούσης τῶν ἐν Αὐστραλίᾳ ἀγγλικῶν κτήσεων, ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Εὐτυχῶς ἡ πυρκαϊὰ ἐξερράγη καθ' ἣν ὥραν τοῦτο ἦτο κλειστόν, ὥστε οὐδεὶς ἄνθρωπος ἀπωλέσθη.

Εἰς τὸν Ροβέρτον Σοῦμαν τὸν ἔξοχον γερμανὸν μουσουργὸν ἱδρύει μνημεῖον ἡ ἰδιαιτέρα αὐτοῦ πατρὶς Ζβικάου.

«**Ὁ κακομοίρης Ἰωνάθαν**» τοιοῦτος ὁ τίτλος νέου μελοδραματίου τοῦ βιεννάιου μουσικοῦ Μιλλόκερ. Τὸ

ἔργον τοῦτο παρασταθήσεται προσεχῶς ἐν βιενναίῳ θεάτρῳ.

Οἱ ἐν Βερολίνῳ συγγραφεῖς ἀνέρχονται ἐν ὅλῳ εἰς 1799 κατὰ ἐπίσημον στατιστικὴν σημείωσιν, ὧν 133 γυναῖκες. Ἡ ἀναλογία ἐπὶ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς πόλεως εἶνε εἷς συγγραφεὺς ἐπὶ 833 κατοίκων.

Ἡ ἐν Νεαπόλει ἐθνικὴ βιβλιοθήκη ἐπλουτίσθη πρὸ μικροῦ διὰ λαμπρᾶς δωρεᾶς τοῦ κόμητος Λουκέζη ἀποτελουμένη ἐξ 70000 τόμων πολυτελῶς δεδεμένων ὑπὸ γάλλων βιβλιοδετῶν. Ἐν τῇ δωρεᾷ ταύτῃ πλὴν ἄλλων πολυτιμοτάτων βιβλίων περιλαμβάνεται καὶ ἰδία συλλογὴ αὐτογράφων σπανίων καὶ 1200 τόμοι ἐφημερίδων γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1848 μέχρι τῆς σήμερον. Ὁ δωρητὴς δι' ἰδίας δαπάνης θέλει παρασκευάσῃ καὶ πολυτελῶς εὐτρεπίσῃ δύο αἰθούσας ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, ἐν αἷς θέλει κατατεθῇ ἡ δωρεά του.

15 324 ἰατροὶ ἐξασκοῦσι καθ' ἅπασαν τὴν Γερμανίαν τὸ ἐπάγγελμά των.

Εἰς τὸν ἔξοχον βιολιστὴν Ἰωακεὶμ ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ μουσικοῦ σταδίου του ἐδωρήθη ἐν Λονδίνῳ δι' ἐράνου λαμπρὸν βιολίον τοῦ Στραδιβαρίου ἀξίας 1200 λιρῶν στερλινῶν.

Ἕνδεκα διδαχαὶ τοῦ Λουθήρου τέως ἀνέκδοτοι τοῦ ἔτους 1539, ἐξεδόθησαν νῦν τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἐν Εἰδελβέργῃ καὶ ἐν Ζβικάου χειρογράφων.

ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΓΗΝ

Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ἐπὶ τῆς βλαστήσεως τῶν φυτῶν ἐγένοντο παρατηρήσεις ἐσχάτως ἐν Βιέννῃ. Ἐν δενδροστοιχίᾳ φωτιζομένῃ δι' ἠλεκτρικῶν λαμπτήρων παρετηρήθη ὅτι ἐβλάστησαν πολὺ πρωϊμώτερον οἱ κλῶνες τῶν δένδρων οἱ εὑρισκόμενοι ὑπὸ τὴν ἐγγυτέραν ἐπίδρασιν τοῦ φωτός.

—Ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως κατηρτίσθη ἐν Παρισίοις εἰδικὸν Μουσεῖον πρὸ μικροῦ ἐγκαινισθὲν ἐν πάσῃ ἐπισημότητι. Τὸ Μουσεῖον τοῦτο περιλαμβάνει μέχρι τοῦ νῦν ἑξακισχίλια ἀντικείμενα.

— Μαῖα τις ἐν Βερολίνῳ ἄγουσα τὸ 70 ἔτος ἑώρτασεν ἔρτι παράδοξον ἰωβιλαῖον: τὸν δεκακισχιλιοστὸν τοκετὸν εἰς ὃν παρέστη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σταδίου της.

— Σουηδὸς μηχανικὸς ἐξεπόνησε σχέδιον δι' οὗ τῇ ἱδρύσει δύο γεφυρῶν ὑπερθαλασσίων ἑνοῦνται ἡ Γερμανία μετὰ τῆς Δανίας καὶ αὕτη πάλιν μετὰ τῆς Σουηδίας. Ὁ σουηδὸς μηχανικὸς ὑπολογίζει τὴν δαπάνην εἰς 140 περίπου ἑκατομμύρια φράγκων.

ΕΔΩ Κ' ΕΚΕΙ

Ζήτημα δειλίας.

Ἐν τῇ Ἀστυνομίᾳ:

— Ἀκοῦς ἐκεῖ, ἄνδρας ἐσὺ νὰ πᾷς νὰ πάρῃς δέκα πορτοκάλλια ἀπὸ μιὰ γυναῖκα· πενῆντα λεπτῶν ἱστορία!...

— Κὺρ ἀστυνόμε δὲν ἤθελα νὰ τὰ κλέψω· ἐννοοῦσα νὰ τῆς τὰ πληρώσω.

— Τὶ ψέμμα εἶν' αὐτό; Ἐσὺ τὰ πῆρες χωρὶς νὰ ρωτήσῃς πόσο ἔχουν.

— Κὺρ ἀστυνόμε, ἔτσι εἶνε τὸ φυσικό μου· δὲν εἶχα θάρρος νὰ ρωτήσω. Εἶμαι τόσο δειλὸς μὲ ταῖς γυναῖκες.

Ἀριθμητική.

Ἐν σχολείῳ:

Ὁ διδάσκαλος: — Λέγε μου, ἐσύ, ποῦ εἶσαι καὶ υἱὸς τραπεζίτου· ἂν ὁ πατέρας σου δανείσῃ 300 δραχμὰς μὲ τόκον 8 τοῖς 100 πόσα θὰ πάρῃ ἀπὸ τὸν ὀφειλέτην μετὰ τρία ἔτη.

Ὁ μαθητής: — Χιλίας δραχμάς!

Διδάσκαλος: — Τί λές; ἐσὺ δὲν ξέρεις λοιπὸν σκράπ ἀριθμητική!

Ὁ μαθητής: — Μπορεῖ, δάσκαλε, ξέρω ὅμως πολὺ καλὰ τὸν πατέρα μου.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΟΠΤΙΚΑΙ ΑΠΑΤΑΙ

Καὶ ἄλλοτε εἴπομεν ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὰ πάντα εἶνε ἀπατηλὰ καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ὀφθαλμοί μας πολλάκις μᾶς ἀπατῶσιν. Εἰς πίστωσιν τούτου παραθέτομεν τὰ κατωτέρω σχήματα. Τούτων τὸ α' καὶ τὸ β' ἀποτελοῦνται ἕκαστον ἐκ δεκάδος παραλλήλων γραμμῶν ἴσων καὶ εἰς ἴσας ἀποστάσεις, ἀλλ' αἱ μὲν φέρονται κάθετοι αἱ δὲ ὁριζόντιοι· ἐκ τούτου ἐν τῷ συνόλῳ αἱ γραμμαὶ τοῦ σχήματος α' φαίνονται μᾶλλον πυκναὶ καὶ ἐπιμήκεις, τοῦ δὲ σχήματος β' ἀραιότεραι καὶ βραχύτεραι. Τῆς ἀπάτης ταύτης ἐπωφελούμεναι αἱ κυρίαι προτιμῶσιν ἐσθῆτας μὲν ὧν αἱ γραμμαὶ κάθετοι ὅταν θέλωσι νὰ φανῶσιν ὑψηλότεραι, ἐσθῆτας δὲ μετὰ γραμμῶν ὁριζοντίων, ὅταν συμφέρῃ αὐταῖς νὰ δειχθῶσιν εὐτραπέστεραι.

α'

β'

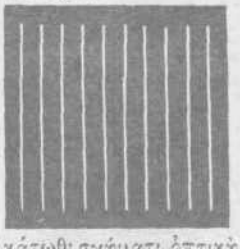

Παράδοξος εἶνε καὶ ἡ ἐν τῷ κάτωθι σχήματι ὀπτικὴ ἀπάτη· αἱ κατὰ ζεύγη τέσσαρες μακραὶ γραμμαὶ εἶνε παράλληλοι, καὶ ὅμως διὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπιδράσεως τῶν μικρῶν συγκλινουσῶν καὶ ἀποκλινουσῶν γραμμῶν, φαίνονται αἱ μὲν συστελλόμεναι πρὸς τὸ μέσον, αἱ δὲ διαστελλόμεναι. Καὶ τούτου δ' ἐπωφελεῖται ὁ συρμὸς παρέχων εἰς τὰς κυρίας ἐσθῆτας ἐφ' ὧν ἀποτυποῦνται σχήματα παρεμφερῆ πρὸς τὸ ἕτερον τῶν κατωτέρω, πρόσφορα ὅπως ἐντείνωσιν ὀπτικῶς ἢ ἐλαττώνωσι τὰς καμπυλότητας τοῦ σώματος.

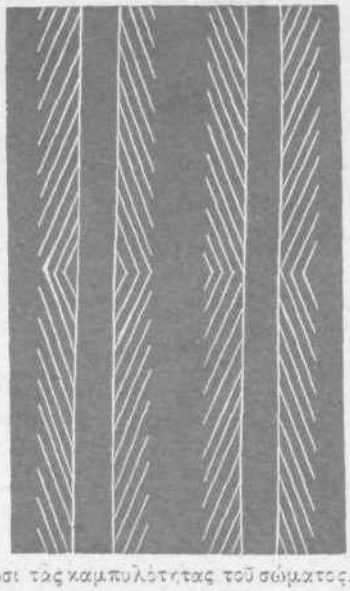

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1889—1699.